

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Velsignelsens betydning og funksjon i Jakobs fortellingen

Marie Lyngseth

Veileder

Professor Corinna Körting

*Spesialavhandlingen er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, [2012, høst]

AVH504: Spesialavhandling med metode (30 ECTS)

Profesjonsstudium teologi

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
2. Familiefortellingen.....	5
2.1. Kamp fra starten av.....	5
2.2. Kampen om velsignelsen	9
2.2.1 Isak og Esau- første møte	9
2.2.2. Rebekka og Jakob	11
2.2.3. Isak og Jakob.....	12
2.2.4. Isak og Esau- andre møte	16
2.2.5. Ekteskap og velsignelse	18
2.2.6. Sammenfatning.....	22
Ekskurs; Israel og Edom.....	22
3. Forskjellige aspekter ved velsignelsen	23
3.1. Abrahamsvelsignelsen gis kun til den utvalgte	23
3.2. Velsignelse ved dødsleiet	25
3.3 Velsignelse som magi?	26
3.4. Velsignelse som relasjon	28
3.5. Hvem er det som velsigner?	29
3.6. Hvorfor velsigne?	31
3.7 Velsignelse eller forbannelse?.....	33
3.8. Sammenfatning	36
4. Velsignelse i GT.....	37
4.1. Abrahams velsignelse, hvor tok den veien?	37
4.2. Den Gud velsigner kan ingen forbanne	38
4.3. Gud velsigner skapelsen	40
4.4. Den aronittiske velsignelsen.....	41
4.5. Sammenfatning	44
5. Velsignelse i dag	45
6. Avsluttende ord	46
7. Litteraturliste	48

1. Innledning

I mitt barndomshjem velsignet vi maten og nattens hvile. Vi bad om Guds velsignelse for reisen og første skoledagen. Som voksen har jeg fortsatt med å velsigne. Jeg velsigner mine barn, de jeg er glad i, den som trenger ekstra omsorg. Men det var først når livet tok en annen retning og jeg ikke lenger hadde muligheten å være hos en av mine kjære som spørsmålet om velsignelsens innebyrd virkelig ble aktuelt. Når tankene og følelsene er vanskelige og jeg ikke helt vet hvordan jeg skal be er det godt å kunne velsigne. Jeg tenker at Guds velsignelse er det beste jeg kan gi også når jeg ikke helt vet hva som er best. Jeg har altså en grunnleggende trygghet på at Guds velsignelse er noe positivt men sitter allikevel igjen med en del spørsmål. Har det noe å si hvem jeg er og hvordan påvirker mine motiv velsignelsens utfall? Bli min kjære virkelig velsignet hver gang jeg velsigner henne? Tenk om det bare er ønsketenking?

Jeg har valgt fortellingen om Jakob og hans familie fordi jeg kan kjenne igjen noe av mitt eget liv i deres liv. De er på mange måter en velsignet familie men er allikevel ikke den ”perfekte familien.” De handler ut fra egne behov og gjør ikke alltid så vellykkede valg. Jakob til og med lurer til seg en velsignelse og Isak velsigner ”feil” sønn? I fortellingen om Jakob finner jeg mye av det menneskelige aspektet ved velsignelsen, samtidig som Gud kan oppleves som fraværende. Jeg har derfor med interesse sett etter hans nærvær.

Velsignelse er et stort tema som byr på mange innfallsvinkler og interessante spørsmålsstillinger. Det ville for eksempel vært mulig å tatt utgangspunkt i velsignelsen Jakob lurte til seg og på den måten avgrenset oppgaven til en spesiell form for velsignelse. Eller jeg kunne ha sett på velsignelsens funksjon i kulten og da konsentrert meg om salmene. Når jeg bruker familiefortellingen som utgangspunkt er det også en form for avgrensing. De problemstillinger og tema som jeg tar opp har alle sin opprinnelse i fortellingen om Jakob og hans familie. På den måten begrenser jeg meg til det som oppleves relevant og unngår dermed å ”plukke” tema litt her.

Jakob var kanskje mer opptatt av velsignelsen enn de fleste. Hele hans liv er på mange måter en historie om velsignelse. בָּרַךְ ”å velsigne” forekommer 88 ganger i Genesis og i fortellingen om Jakob og hans familie (27,1-28,9) blir ordet brukt ikke mindre enn 28 ganger!¹

Jeg har valgt å arbeide med tekstene ut fra et synkront perspektiv. Det vil si at jeg leser teksten slik den fremstår uten å ta litterærhistoriske hensyn. Jeg er derfor ikke opptatt av datering, forfatter eller hvem som er tekstens første leser. Når jeg beveger meg videre fra selve familiefortellingen fortsetter jeg med å se på velsignelsen ut fra det samme perspektivet.

Ettersom denne teksten også kan leses på et annet plan der Jakob og Esau blir forstått som Israel og Edom har jeg valgt å skrive om dette i et eget ekskurs.

Jeg har valgt å begynne med det jeg kaller familiefortellingen. Den begynner med at Rebekka, Jakobs mor blir gravid og slutter med at Jakob flykter til sin onkel, Laban. Det betyr at jeg innledningsvis går utenfor det opprinnelige tekstavsnittet (27,1-28,9). Jeg mener at dette er nødvendig for å bedre forstå dynamikken mellom familiemedlemmene og hvorfor de handler som de gjør.

Når jeg kommer til selve teksten har jeg valgt å dele inn den i fire forskjellige scener. I hver scene agere to av familiemedlemmene. På den måten føres handlingen fremover samtidig som jeg kan fokusere på hvert enkelt av individene og på samhandlingen dem i mellom. Jeg

¹ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 148

har også valgt å underveis ta for meg en og en av karakterene. Jeg prøver å si noe om hvem den enkelte er og hvilken betydning velsignelsen har i vedkommendes liv. Her har jeg også gått til tekster utenfor den aktuelle teksten for å få et større bilde.

Hele familien er involvert i fortellingen og alt handler om velsignelsen. Hvem som skal få den, hvem som vil ha den, hvordan man kan få den, hvem som gir den og hva den inneholder...

Familiefortellingen avsluttes med ekteskapets betydning for velsignelsen samtidig som det viser seg at det i fortellingen finnes enda en velsignelse nemlig Abrahamsvelsignelsen. Dette med Abrahamsvelsignelsen var jeg ikke klar over når jeg begynte å arbeide med teksten. Hvorfor skulle Jakob få den velsignelsen i tillegg til den andre? Dette spørsmålet tar jeg med videre til neste del av oppgaven.

Under avsnittet, "Forskjellige aspekter ved velsignelsen." tar jeg for meg ulike tema og spørsmålsstillinger angående velsignelsen som har blitt aktuelle under veis. Min intensjon er å forklare og tydeliggjøre samtidig som jeg også ønsker at mine observasjoner fra "familiefortellingen" skal hjelpe meg å forstå velsignelsens funksjon bedre.

Noen temaer og problemstillinger tar jeg siden med meg inn i andre GT tekster under "Velsignelsen i GT." På den måten får jeg vist at det finnes en kontinuitet og en sammenheng mellom de ulike tekstene. Guds velsignelse av Israel har gått som en rød tråd gjennom oppgaven men her får jeg tydelig vist at velsignelsen også er universell. Jeg har også valgt å skrive om den aronittiske velsignelsen som her får tjene som en bro over til dagens bruk av velsignelsen samtidig som jeg viser at velsignelsen også hører hjemme i kulten.

Avslutningsvis sier jeg noe kort om velsignelsen i dag med bakgrunn i det som jeg funnet i fortellingen om Jakob og GT tekstene for øvrig.

Velsignelsen er et tema som det har blitt forsket og skrevet mye om i de seneste årene og det er ikke bare i det bibelske materialet man oppdaget interessante ting.

Innenfor den arkeologiske forskningen har man nemlig funnet bevis for at velsignelsen på ulike måter har vært en viktig faktor i menneskers liv. Det har bla. blitt funnet en inskripsjon fra ca 500 f.Kr. der man ber om en arabisk guds velsignelse².

I denne sammenhengen er det kanskje mer interessant at man i en grav i Jerusalem har funnet to sølvamuletter med deler av den aronittiske velsignelsen. Man regner med at de kommer fra 700 tallet f.Kr. Det vil si den første tempelperioden i Israels historie³.

Men det har fremst vært skrevet mye om velsignelse innenfor ulike fagdisipliner de siste årene.⁴

Innenfor historisk og systematisk teologi har man blant annet satt spørsmålsteget ved eldre forskning som mente at magi hadde en fremtredende rolle i forståelsen av velsignelsen. Nå er det mer vanlig å se på velsignelsen i lys av fellesskapet.

Innenfor de store kirkeretningene er velsignelsen også en viktig komponent, ikke minst i gudstjenesten. Velsignelsen er ofte ledsaget av symbolsk handling, som korstegn og håndpåleggelsen. Jeg har valgt å ikke ta opp dette fenomenet i oppgaven men ser at det kan være et spennende tema å arbeide videre med.

² Stern, *Archaeology of the land of the Bible*, 490

³ Utbø Strandmyr, *Den aronittiske velsignelsen*, 15

⁴ *The Anchor Bible Dictionary*, 754-755 og *RPP*, 124-129

Diakonien i den protestantiske kirken taler om fire forskjellige måter velsignelsen kommer de til gode som sliter i samfunnet - beskyttelse, legedom, styrke og fellesskap/fred. Uten å spesifikt nevne diakonien viser jeg allikevel til disse sidene ved velsignelsen.

Velsignelsen utgjør altså en stor del av dagens liturgi og den praktiske teologi men det kan virke som at man ikke er spesielt opptatt av dens motsats, forbannelsen. I fortellingen om Jakob og senere Israel er forbannelsen ikke et fremmed tema, tvert i mot. Jeg prøver også å vise at det som ble oppfattet som en forbannelse da, også kan oppleves som en forbannelse nå. For eksempel mangel på fruktbarhet og missvekst.

Når det gjelder mitt eget arbeid har jeg ikke fått inntrykk av at det har blitt gjort særlig mye forskning der hovedfokus har vært på familiesituasjonen og dynamikken mellom familiemedlemmene. Jeg håper derfor at jeg i noen grad kan bidra med en del spennende tanker og innfallsvinkler.

Fortellingen om Jakob er godt kjent og mange har skrevet kommentarer der også velsignelsens innhold og funksjon har blitt tatt opp. Men som jeg allerede nevnt så oppdaget jeg under veis at det handler om to forskjellige velsignelser. Velsignelsen ved dødsleiet og Abrahamsvelsignelsen. Dette kom jeg på ”av meg selv” ettersom det ikke var tydelig i de fleste kommentarene jeg leste. Jeg mener at det er en forutsetning at man vet dette for å forstå hvorfor det fokuseres på konflikten og ulikheten mellom brødrene og hvorfor det er greit at Jakob lurer til seg velsignelsen. Utvelgelsen er et sentralt tema som kun får mening når man kjenner til Abrahamsvelsignelsen.

2. Familiefortellingen

2.1. Kamp fra starten av (25,19-34)

Kampen er et viktig stikkord gjennom hele fortellingen om Jakob. Kampen begynner allerede i mors liv og fortsetter gjennom oppveksten og i store deler av Jakobs voksne liv. Kampen handler om velsignelsen. Hvem har Gud utvalgt til å være bærer av Abrahamsvelsignelsen? Men på veien til den velsignelsen kjempes det om førstefødselsretten og farens velsignelse ved dødsleiet.

Et annet ord er ”ulikhet”. Det finnes åpenbare ulikheter mellom Jakob og hans bror. Ikke bare når det gjelder utseende og personlighet men også i relasjon til foreldrene og ikke minst i synet på førstefødselsretten. Det skal også vise seg at ulikhetene får betydning for hvem som er utvalgt til Abrahamsvelsignelsen.

For å bedre forstå sammenhengen mellom kampen, ulikhetene og velsignelsen vil jeg se på brødrenes barndom og oppvekst.

Man kan godt si at kampen begynner langt før Jakob blir født, nemlig kampen for å bli gravid. Det er selvfølgelig ikke Jakobs kamp men hans foreldres. Rebekkas og Isaks. Rebekka ble ikke med barn (25,21). Når de hadde vært gift i 20 år fortelles det at Isak bad til Herren for sin kone og han ble bønnhørt. Hun ble gravid, med tvillinger (25,20-21,26). Det er mye fosterbevegelser og det virker som om brødrene allerede kjemper om plassen. Det blir så ille at Rebekka søker råd hos Herren. Der får hun vite at i fremtiden skall den eldre sønnen tjene den yngre (25,22-26). Eller som det også kan oversettes, den større sønnen skal tjene den mindre.⁵ Det forespeiles kamp, ikke harmoni mellom brødrene.

⁵ *The Brown -Driver -Briggs Hebrew and English lexicon* זָעִיר kan bety liten og בָּר kan oversettes med stor (v. 23)

Esau fødes først og Jakob kommer rett etterpå. Han holder Esau i hælen som om han prøver å holde igjen sin bror. Det er mulig at Jakob fikk sitt navn på grunn av dette. יַעֲקֹב hæl blev til יַעֲקֹב Jakob.⁶ ”Å holde noen i hælen” betyr at man holder noe tilbake eller at man prøver å hindre eller overlister noen. Det skal senere vise seg at Jakob lever opp til sitt navn. Han tar både førstefødselsretten og farsvelsignelsen fra sin bror. Da utbrister Esau; *Nå har han lurt meg* וַיַּעֲקֹבֵנִי to ganger (27,36) og viser dermed på likheten mellom navn og handling. Men det finnes også en annen betydning av navnet יַעֲקֹב kan forstås som en forkortning av יַצְקֵב־אֵל som betyr ”Gud beskytter” eller ”måtte Gud beskytte”⁷.

Esau kan gjennom ordspill knyttes til ordet for rødlig אֶדְמוּנִי og Edom אֶדוֹם

Navnet Seir, שֵׁעִיר ligner på שֵׁעַר, hår som i sin tur ligner på עֵשָׂו, Esau.⁸

Som voksen skal Esau bosette seg i Seir fjellene og bli stamfar for Edom (36,8).

I tillegg knyttes navnet til den røde אֶדְמָה linsesuppen han en gang spiste (25,30).

Navnet hadde som oftest stor betydning. Kjente man en persons navn kjente man også til vedkommendes personlighet.⁹ Jakob, en svikefull mann som lever under Guds beskyttelse mens navnet til Esau egentlig bare beskriver utseendet og sier noe om hans fremtidige skjebne og et skjebnesvangert måltid. Senere i livet får Jakob et nytt navn (32,28).

Ettersom brødrene er tvillinger kan man tenke seg at de skulle være like til utseendet. Om det stemmer vet vi ikke ettersom det er ulikhetene som poengteres.

Esau er rødhårete og hårete noe navnet altså indikerer. Uttrykket ”hårete kappe” har til og med blitt brukt.¹⁰ Det må bety at han har mer hår enn de fleste, Han må egentlig ha vært meget hårete fordi hans far, etter at han hadde blitt blind forvekslet skinnen av en killing med armen til Esau (27,16 og 22). Å ha så mye hår på kroppen som i tillegg er rødt er både spesielt og annerledes.

Hvordan Jakob ser ut vet vi ikke bortsett fra at han er glatt (27,11). Dicou¹¹ har gjort en interessant observasjon. Det finnes et ordspill mellom ordet for ”glatt” גַּלְגַּל og fjellet Halak הַחֲלָק. Det er et fjell i Israel som stiger opp mot Seir¹² (Jos.11,7;12,7). Hvis man vil kan man se det som en henspeling på forholdet mellom brødrene. I så fall er det Jakobs overlegenhet overfor sin bror man ser.

Ulikhetene mellom guttene gjelder ikke bare navn og utseende.

Teksten sier at *Esau ble en dyktig jeger, en mann som holdt til ute på marken. Jakob ble en rolig mann, som holdt seg ved teltene* (25,27). Det er ikke noen fyldig beskrivelse og det er fristende å gjøre bildet mer komplett spesielt når man kjenner til fortsettelsen av historien.

⁶ Wenham, *Genesis*, 177

⁷ Michelsen, *Fortolkning til Første Mosebok*, 213

⁸ Wenham, *Genesis*, 176

⁹ Hedegård, *Biblisk oppslagsbok*, 722

¹⁰ Westermann, *Genesis*, 414

¹¹ Dicou, *Edom, Israel's brother and antagonist*, 120

¹² Snauffjellet i norsk bibel. (Jos.11,7;12,7)

Esau har blitt omtalt som en muskuløs jeger som mangler god smak og som ikke kan snakke dannet.¹³ Det har blitt sagt at han handler på impuls og ikke har evne til å se konsekvensene av sine handlinger.¹⁴ Det er nesten noe dyrisk og vilt over en slik beskrivelse. Inntrykket blir ikke bedre av hans hårete kropp. Men jeg mener at man ikke kan dømme mannen etter hårene. Det finnes ikke noe belegg for at Esau er mindre begavet eller at han mangler smak og dannelse. Han liker naturen og er en flink jeger. Det eneste han egentlig kan kritiseres for er at han en gang i et øyeblikk av total utmattelse tar en gal beslutning. At han ved samme tilfelle er litt ivrig i språket og etter alt å dømme kaster i seg maten er ikke grunnlag nok for å danne seg et fullverdig bilde av mannen (25,31-34). Jakob der i mot gjør flere tvilsomme ting skal det vise seg men han blir allikevel beskrevet med ordet אָרָם (25,27) som kan oversettes med rolig, stille, familiekjær, huslig, redelig og from.¹⁵ Kontrasten til Esau er overveldende. Men historien vil som sagt vise at Jakob er mer sammensatt enn som så. Han har derfor blitt omtalt som både smart og beregnende for å gjøre bildet mer komplett.¹⁶

Ulikhetene i deres personlighet og interesser gjør at de lever forskjellige liv. Esau er ute i skog og mark mens Jakob holder seg hjemme. Sannsynligvis brukte han tiden på jordbruk og dyrepass.¹⁷

Det er ikke bare guttene som er ulike. Foreldrene gjør også forskjell på dem. Det fortelles at faren elsker Esau mens moren elsker Jakob (25,27-28).

Isak elsker Esau for hva han kan gi ham nemlig mat. Isak elsker smaken av vilt og Esau er som sagt en dyktig jeger. Hvorfor Rebekka elsker Jakob fortelles ikke men kanskje har det noe å gjøre med guttenes fremtid. Hun velger den ”mindre” som skal overgå den ”større”.¹⁸ Vi skal senere se at Isak og Rebekka kommer å gjøre skjebnesvangre valg basert på hvem de elsker. At Isak elsker Esau trenger ikke bety at han hater Jakob. Motsatsen til kjærlighet er snarere likegyldighet. Det er egentlig umulig å vite hvilke følelser Isak har for Jakob. Det kan virke som likegyldighet når han velger å bare velsigne Esau (27,1-4). Men å andre siden virker han som en omsorgsfull far når han senere både formaner og velsigner Jakob (28,1-5).

Det som utspiller seg mellom brødrene når Esau tar en skjebnesvanger beslutning viser med all tydelighet forskjellen dem i mellom (25,29-34).

En dag når Esau kommer hjem sliten og sulten nærmest forlanger han å få spise suppen Jakob holder på å lage. Selvfølgelig skal han få suppe men først må han gi i fra seg førstefødselsretten. Han må helt enkelt selge den mot suppen. Det gjør Esau, uten betenkeligheter. For som han sier, hva skal jeg med førstefødselsretten når jeg allikevel er død av sult!

På denne måten ble førstefødselsretten Jakobs og det virker ikke som om Esau bryr seg fordi fortellingen avsluttes slik; *Der etter spiste han og drakk, reiste seg og gikk. Slik viste Esau forakt for førstefødselsretten* (v.34).

Tradisjonelt sett innebar førstefødselsretten, הַבְּכֹרָה at den først fødte fikk en spesiell status i familien og i samfunnet. Han har forrang fremfor sine søsken samtidig som han skal beskytte dem (Gen,4,9; 37,29-30).

¹³ Turner, *Genesis*, 107

¹⁴ Michelsen, *Fortolkning til Første Mosebok*, 210

¹⁵ Danell, *Gamlatestamentlige gestalter*, 69

¹⁶ Michelsen, *Fortolkning til Første Mosebok*, 210

¹⁷ Michelsen, *Fortolkning til Første Mosebok*, 210

¹⁸ Brayford, *Genesis*, 344

I Israel tilhører den førstefødte Gud på en særlig måte og i følge lovgivingen skal han arve dobbelt så mye som sine brødre.¹⁹

En far kan også velge å gi førstefødselsretten til en annen av sønnene hvis han har grunner til det. Mange år senere valgte Jakob å ta førstefødselsretten fra sin eldste sønn, Ruben og gi den til Josef (35,22; 1Krøn5,1-2).

Det Esau helt enkelt gjør er at han selger sin plass i samfunnet og i familien. Det betyr sannsynligvis at han også mister sin del av landet patriarkene har blitt lovet (17,8). Han burde kjent til hvilke konsekvenser hans handlende ville få og derfor er det fristende å tenke at han faktisk gjør seg fortjent til noen av de lite smigrende karakteristikkene. Brueggemann karakteriserer der i mot Jakob som en mann som vil stole på Guds løfter og som har tid til å vente, noe Esau åpenbart ikke har!²⁰ Jeg mener at det nok ikke er hele sannheten ettersom Jakob faktisk lurer til seg velsignelsen istedenfor å tålmodig vente på at Guds løfter skal bli hans (27,16ff). Men det er ikke tvil om at Jakob tenker langsiktig. Han har sett hvordan Gud har velsignet hans far og bestefar (26,12-14; 24,34-35). Det ville vært merkelig hvis han ikke ønsket seg velsignelsen. Men spørsmålet er om Jakob er klar over at det er kun den som Gud har utvalgt som får Abrahamsvelsignelsen. Det kan se ut som at han prøver å sikre seg den på egen hånd og at førstefødselsretten skulle være et skritt på veien mot målet.

Kampen om utvelgelsen startet før fødselen og den tar seg forskjellige uttrykk. Jakob har ambisjoner som hans bror åpenbart mangler men det skal vise seg at verken førstefødselsretten eller velsignelsen er uvesentlige for Esau (27,36).

I kampen er ulikhetene mellom brødrene er viktig. De har fått navn med ulik betydning og verdi. Jakob får et navn som knytter ham til et fellesskap med Gud mens Esaus navn ikke gjør det. Begge navnene sier noe om deres framtid. Jakob som lurer til seg det som er Esaus og som til slutt rager som et høyt fjell mot sin bror. Mens Esaus skjebne ser ut til å være nært forbundet med hans utseende

De ser forskjellige ut og de lever ulike liv. Foreldrenes kjærlighet til dem er ulikt fordelt, de verdisetter førstefødselsretten forskjellig. Jakob har gjennom førstefødselsretten tatt over den eldste sønnens fordeler.

¹⁹ Detago, *The Efficacy of parental Blessing*, 84

²⁰ Brueggemann, *Genesis*, 219

2.2. Kampen om velsignelsen (27-28,9)

Kampen mellom Jakob og Esau fortsetter. Først var det kampen ved fødselen, der etter førstefødselsretten og nå velsignelsen. Hele familien er involvert. Scene for scene føres handlingen framover og selve drivkraften er velsignelsen.

2.2.1. Isak og Esau – første møte (v.1-5)

Isak er gammel og blind. Han kaller på sin eldste sønn og forteller at han er døden nær og nå vil han velsigne ham. Han vil at Esau går på jakt og av byttet skal han lage noe velsmakende. Maten skal Isak spise før han velsigner ham. Esau gjør som hans far sier. Det viser seg at Rebekka har hørt hele samtalen.

Som leser spør jeg meg om Isak har glemt hva som hadde blitt sagt om sønnene? Eller visste han ikke om forutsigelsen? *Den eldre skal tjene den yngre*. Er profetien på vei å gå om intet når Isak velger å velsigne den eldste sønnen?

Egentlig burde han vel velsigne begge sønnene? De er jo født på samme dag.

Velger Isak å velsigne Esau fordi det er sønnen han elsker? Men kjærligheten er jo basert på smaken av vilt! Eller er det for å kompensere Esau for hans tap av førstefødselsrett? Men betyr det i så fall ikke noe at han solgte den så lettvin?

Eller er det bare sånn at Isak helt enkelt velger å velsigne den eldste sønnen og den rettmessige arvtakeren uten å ta hensyn til forutsigelser eller førstefødselsrett?

I den hebraiske teksten sier Isak til Esau ”*så min sjel kan velsigne deg før jeg dør.*”

I den norske oversettelsen har man konsekvent valgt å ikke oversette ״שׁוֹפָר״ ”min sjel”.

Isteden bruker man pronomenet ”jeg,” ”*så jeg kan velsigne deg før jeg dør*” (v.4).

Isak bruker det samme uttrykket senere i fortellingen (v.25) og både Jakob og Esau snakker om ”din sjel” som skal velsigne dem (vv.19,31).

Hva betyr det å velsigne noen med sin sjel?

Når Isak velsigner sin sønn med sin sjel mener noen at han overfører sin sjel til sønnens sjel.²¹ Gjennom berøring overføres velsignelsen til arvingens sjel. Dette krever styrke og derfor må Isak styrkes med mat.²² Mens andre der i mot ikke ser på velsignelsen som noen slags magisk overføring fra sjel til sjel.

(Om velsignelse som magi, 3.3)

Esau går fra faren og det fortelles ikke hvordan han reagerer på dennes foregående død. Men det er ikke vanskelig å forestille seg forventingen han helt sikkert føler.

Førstefødselsretten har han dessverre forkastet men velsignelsen, den skal han få!

Så langt har Esau vunnet kampen om velsignelsen men han er fortsatt ikke klar over at det faktisk utspiller seg en kamp. Isak virker også ganske uvitende. Han har gjort sitt valg og hva det er basert på blir bare spekulasjoner. Hvis forutsigelsen at *den eldre skal tjene den yngre* er hva Gud har tenkt er det merkelig at Gud på en eller annen måte ikke sier i fra. Spesielt når velsignelsen faktisk bekrefter makt over broren (27,29b).

²¹ Pedersen, *Israel; Its life and culture*, 200

²² Herbert, *Genesis 12-50*, 78

Gud

I teksten fortelles det forskjellige ting om de ulike karakterene. Isak er blind, Esau hårete. De snakker og agerer på forskjellige måter. Jakob lyver (v.19), Rebekka tyvlytter. Vi får til og med vite noen av tankene til Esau (v.41). På den måten danner vi oss et bilde av hvem de er. Men hvordan skal man forstå hvem Gud er når han verken viser seg, snakker eller handler?

Navnet til en person kan som sagt si noe om hvem vedkommende er. Jakob, den som lurer eller Esau som er hårete. Gud nevnes her med flere navn **יְהוָה** Herren (27,7,27),

הָאֱלֹהִים, Gud den mektige (27,28) og **אֱלֹהֵי שָׂרַי**, Gud den allmektige (28,3). Men GT omtaler også Gud med andre navn som sier noe om hvem han er **אֱלֹהֵי יוֹן** Gud,

den høyeste (14,20), **אֱלֹהֵי רָאִי**, Gud som ser (16,13).

At Gud har mange navn betyr at han ikke kan bindes til en bestemt karakteristikk. Han er mye mer enn den vi gjør ham til²³.

Rebekka forteller at velsignelsen skjer innfor Guds ansikt (v.7). Det tilsier at Gud er tilstede men hvor involvert er han egentlig i det som skjer?

Ved nærmere ettersyn viser det seg at Gud faktisk både handler og snakker. Esau og Jakob er et resultat av Isaks bønn og Guds raske inngripen (25,21). Når Rebekka søker råd svarer han (25,23). Men ellers lar han de ulike karakterene leve sine liv uten å gripe inn eller gi seg tilkjenne.²⁴ Esau selger sin førstefødselsrett og Jakob ”maler sin egen kake” uten å forstå at han er utvalgt.

Gud korrigerer heller ikke Isak når han planlegger å velsigne ”feil” sønn. Men i følge Humphreys er ikke det så merkelig. Etter episoden der Abraham settes på prøve og Isak er nær å bli drept (22,10) lar Gud Isak være i fred. De lever i et avslappet felleskap der Isak er fornøyd med velsignelsen og Guds løfter.²⁵

Det er mulig at Humphreys er inne på noe der men uansett så har Gud valgt en handlekraftig kone til Isak og sannsynligvis vet han at han kan stole på at hun ordner opp.

Det ser ut som at Gud åpenbarer de store linjene, som at *den eldre skal tjene den yngre* men at han lar de forskjellige aktørene i familiedramaet leve ut sine roller best de kan. At noen blir såret og sviktet underveis virker det ikke som han tar så tungt.²⁶ Det finnes flere fortellinger i Genesis der dårlig oppførsel til slutt har endt godt. Josef, sønn til Jakob setter ord på dette når han sier til sine svikefulle brødre ”*dere tenkte å gjøre ondt mot meg ,men Gud tenkte det til det gode*”(50,20).

Wenham peker på det paradoksale i flere av fortellingene der patriarkene og deres familier handler fryktelig uetisk og allikevel blir møtt med nåde av en rettferdig Gud.²⁷ Gud har nemlig en overordnet plan. Han vil velsigne Abraham, Isak og Jakob og deres etterkommere (17,7-9). Noen ganger ser det ut som om planen skal gå om intet men på en eller annen måte ordner det seg til slutt. Rebekka og Jakob har en egen agenda uten å vite at de fullfører en guddommelig plan. Man kan snakke om en guddommelig regissør som til

²³ Humphreys, *The character of God*, 21

²⁴ Turner, *Genesis*, 121

²⁵ Humphreys, *The character of God*, 162

²⁶ Humphreys, *The character of God*, 164

²⁷ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 190

syvende og sist er ansvarlig for alle ”tilfeldighetene”. Rebekka som tilfeldig overhører konversasjonen mellom far og sønn (v.5) eller Jakob som så vidt unngår å bli avslørt (v.22).

2.2.2. *Rebekka og Jakob* (vv.6-17)

Når Rebekka hører samtalen mellom Isak og Esau handler hun raskt. Hun forteller Jakob hva som har blitt sagt og der etter forteller hun hva sønnen skal gjøre. Jakob må hente noen kje som hun skal tilberede slik Isak liker det. Planen er at Jakob skal gi seg ut for å være Esau og på den måten lure til seg velsignelsen. Jakob har betenkeligheter. Han er glatt i huden mens Esau er hårete. Han er redd at faren skal oppdage dette og på den måten skjønne at han blir lurt. Hvis det skjer er han redd at han fører forbannelse og ikke velsignelse over seg. Hans mor forsikrer ham at skulle det være så ille skal hun ta forbannelsen. Nå er det viktigere å få i stand et måltid! Hun finner klærne til Esau som Jakob skal bruke og skinnet fra kjeene knytter hun fast på Jakobs hender og nakke. Til slutt gir hun sønnen maten hun har laget og nå er det opp til Jakob å fullføre planen.

Rebekka

I dette tekstavsnittet er det Rebekka som er hovedpersonen. Hun planlegger og handler og hun får Jakob til å agere. Jakob gjør som mora hans sier men han har sine betenkeligheter, som Rebekka avfeier.

Hvem er hun som favoriserer en av sine sønner på denne måten? Hvorfor utfordrer hun samtidens normer og regler? Som kone skulle hun ikke gå bak ryggen på sin mann og dermed ødelegge enheten i familien. En kones oppgave var å skape enhet i familien, ikke å splitte.²⁸

Hun fremstår som sterk og målbevist. Hun vet hva hun vil. Det visste hun allerede som ung. Hun reiser fra hjem og familie uten å nøle for å gifte seg med Isak (24,58).

Brayford²⁹ konstaterer at det er uvanlig at en ung kvinne på den tiden fikk sin vilje igjennom slik hun fikk. Det er også uvanlig at det er Isak og ikke Rebekka som vender seg til Gud når hun ikke blir gravid. Det fortelles om andre som ikke kan få barn men da er det kvinnene som klager over sin barnløshet (30,1;1Sam,1). Men det ikke blir nevnt noe om at Rebekka klaget. Der i mot klager hun over svangerskapet som blir mer ”turbulent” enn forventet (25,22).

Rebekka er konen Gud har valgt for Isak og han får en kone som ikke bare er meget vakker, hun er også strek og handlekraftig (24,12-21) og Isak elsker henne og finner trøst hos henne (24,67).

Turner påpeker at Isaks kjærlighet kanskje ikke bør romantiseres alt for mye³⁰.

Det fortelles nemlig at Isak ved et tilfelle løy om at Rebekka var han søster for å redde sitt eget liv (26,7). Turner spør seg hvorfor ikke Jakob kan lyve om sin identitet når Isak løy om Rebekkas. Isak får bare smake sin egen medisin!

Hva som egentlig driver Rebekka er ikke åpenbart. Man kan lure på om det er kjærligheten til Jakob eller en trang til å ordne opp. Den eldre skal jo tjene den yngre (25,23). En annen

²⁸ Herbert, *Genesis 12-50, Abraham and his Heirs*, 76

²⁹ Brayford, *Genesis*, 343

³⁰ Turner, *Genesis*, 116

mulighet er at hun sikrer sin egen fremtid. Når Isak dør vil hun være trygg fordi Jakob, som står henne nærmest vil sørge for henne.³¹

Når Rebekka den gangen for lenge siden gjorde seg klar for å reise til Isak, velsignet familien henne og sa *måtte du vår søster, bli til tusen ganger titusen! Måtte din ætt innta fiendens porter!* (24,60) Jeg synes det er en velsignelse som både har vilje og handlekraft i seg.

Rebekka er utvalgt som kone og mor og i tillegg er hun velsignet. Allikevel kommanderer hun sin sønn til løgn og bedrag. At bedraget skjer innfor Guds ansikt hindrer henne ikke (27.7). Isaks velsignelse er ikke på noen måte tomme ord uttalt av en døende far men en hellig handling som Jakob må ta alvorlig.

Jakob er redd for å bli avslørt. Hvis det skjer vil Isak oppleve det som at sønnen forakter sin far og behandler ham som en verdiløs. Jakob risikerer å bli forbannet isteden for velsignet.³² Men Rebekka virker ikke bekymret. Hun er villig å ta forbannelsen hvis det er nødvendig. Koste hva det koste vil, Jakob skal ha velsignelsen!

Det kan koste dyrt. Å lure en blind mann er ikke bare forbudt av humane, medmenneskelige grunner. Gud har også en spesiell omsorg for blinde (Deutro.27,18).³³

Det er ikke tvil om at Jakob og hans mor er på vei å handle galt. Men man kan ikke bortse fra at på et annet plan, det som handler om utvelgelsen er de på rett vei.
(Om utvelgelsen,3.1.)

2.2.3. *Isak og Jakob* (vv.18-29)

Jakob går inn til sin far.

- *Far*

- *Ja, min sønn, hvem er du?*

- *Jeg er Esau, din førstefødte sønn.*

Jakob forteller at han har med seg maten slik han hadde fått beskjed om og nå vil han at faren skal sette seg opp for å spise så han kan velsigne ham. Men Isak lurte på hvordan sønnen greide å finne et dyr så fort. Jakob svarer *"Herren, din Gud lot det løpe rett imot meg."* Isak ber sønnen om å komme nærmere så han kan kjenne på ham. Han vil vite om det virkelig er Esau. Jakob gjør som faren ønsker. Isak kjenner på ham og konstaterer at det er stemmen til Jakob men hendene til Esau.

Men i det at han skal³⁴ velsigne ham spør Isak enda en gang. *"Er det virkelig du, Esau, sønnen min?"* Jakob svarer, *"det er jeg"*.

Da kan Jakob sette fram maten og Isak spiser og drikker. Til slutt ber han sønnen om å komme nærmere og kysse ham. Jakob gjør som faren sier og når han kysser sin far kjenner denne lukten av Esaus klær og velsigner ham.

³¹ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 186

³² Detago, *The Efficacy of parental blessing*, 181

³³ Von Rad, *Genesis*, s. 277

³⁴ Hamilton, *The book of Genesis*, 218. **בָּרַךְ** er i v.23 skrevet i en ingressiv imperfekt dvs. en hendelse som er på vei å skje.

27b *Se³⁵ lukten av min sønn
 er lik lukten av en mark³⁶
 som Herren har velsignet!*
 28 *Måtte Gud gi deg dugg
 fra himmelen,
 fruktbar jord
 og rikelig av korn
 og vin³⁷!*
 29 *Folk skal tjene deg,
 folkeslag bøye seg for deg.
 Vær herre over dine brødre,
 din mors sønner
 skal bøye seg for deg.
 Forbannet er den³⁸
 som forbanner deg,
 velsignet er den
 som velsigner deg!*

Jakob har det travelt og vil skynde på men Isak tviler. Han er ikke sikker fordi han er i konflikt med sine sanser. Han hører Jakob men kjenner Esau. Det er merkelig at Isak ikke stoler på det han hører. Vanligvis trenger han ikke å kjenne på vedkommende for å vite hvem det er (27,1). Tidlig jødisk tradisjon ønsket å frikjenne Jakob fra all skyld og derfor mente man at det var Gud som hadde tatt vekk Isaks mulighet å oppfatte hvem Jakob egentlig var. Velsignelsen av Jakob ble på den måten en direkte guddommelig inngripen. Jakob fremstilles som en hellig patriark mens Esau blir fordømt.³⁹

Jakob har mulighet å trekke seg. Han kan gå eller fortelle hvordan det egentlig henger sammen men han velger å forbli i løgnen. Han drar seg ikke for å blande inn Gud når han påstår at det var Gud som sendte byttet i hans vei. Det ble sagt at hvis Gud ville jegeren godt sendte han byttet i jegerens vei.⁴⁰ En ganske finurlig løgn med andre ord! Maten et viktig moment og den tydeliggjør enda en gang ulikhetene og kampen innad i familien. Jakob laget suppen som Esau spiste og bytte bort sin førstefødselsrett mot (25,29-34). Nå er det Isak som spiser et måltid som Rebekka laget i hensikt å lure til seg velsignelsen. Suppen bekrefter salget av førstefødselsretten og et smakelig måltid er en forutsetning for velsignelsen. Interessant at intrigemakerne får sine behov tilfredsstilt gjennom å lage mat mens å spise tilfredsstiller ofrene.⁴¹ Det er ikke tvil om at det er Isak og Esau som er ofrene. De bare ikke vet det enda.

³⁵ ראה, å se, oversatt med "kjenn" i norsk Bibel

³⁶ שדה betyr mark som brukes til dyrking og jordbruk. "Eng" i norsk bibel.

³⁷ Norsk bibel; ny vin

³⁸ Norsk bibel skriver "de" mens hebraisk tekst skriver i singularis. Jeg forstår det som at hver gang den enkelte velsigner eller forbanner...

³⁹ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 195

⁴⁰ Gunkel, *Genesis*, 304

⁴¹ Westermann, *Genesis 12-36*, 440

Jakob er sikkert lettet når Isak begynner å spise samtidig vet han at Esau kan komme når som helst. Blir han urolig når Isak ønsker et kyss? Skal nærheten avsløre ham?

Westermann mener at kysset inngår i en magisk tenking. Livskraften blir videreformidlet gjennom fysisk kontakt.⁴² (Om velsignelse som magi, 3.3.)

Gunkel der i mot tenker at kysset bare er en unnskyldning for å kunne lukte på sønnen og på den måten kjenne ham igjen.⁴³

Det er også lukten som gir Isak inspirasjon til begynnelsen av velsignelsen.

Jakob sammenlignes ved marken som Gud har velsignet. Der etter følger en bønn om fruktbarhet (v.28) I følge Westermann⁴⁴ er det en typisk velsignelse for jordbrukskulturer. Regn er en forutsetning for at jorden skal gi rikelig med korn og vin. Når Moses langt senere velsigner ber han også om dugg fra himmelen (Deutr.33,13). Isak ber helt enkelt at Gud skal velsigne Jakob med materiell velstand eller som Gunkel uttrykker det. Jord og himmel forventes å gi ham sitt beste.⁴⁵

Jeg tenker at det fremfor alt handler om trygghet. Man skal ikke trenge å være redd for å ikke ha tilstrekkelig med mat.

Videre konstaterer Isak at Jakob skal være en leder for folkeslag, sine brødre og sin mors sønner (v.29a). Nå kjenner vi bare til to sønner i familien men flertallsformelen er et kjent poetisk uttrykk i GT.⁴⁶ Det kan også helt enkelt handle om storfamilien.⁴⁷ Uansett går tankene til hva som allerede er sagt om brødrene *Den eldre skal tjene den yngre* (25,23). På grunn av førstefødselsretten var det mer sannsynlig at den yngre skal tjene den eldre. Betyr det at Isak uten å vite om det flytter førstefødselsretten fra sin eldre sønn til den yngre? Noen mener det.⁴⁸ Dette er spennende fordi Esau har jo allerede gitt opp sin posisjon over sin bror når han byttet bort førstefødselsretten. Ville Isak egentlig gi posisjonen i familien tilbake til Esau? Det ble ikke sånn. Isteden får Jakob bekreftet sin makt over Esau. Det betyr at Jakobs posisjon i forhold til Esau har blitt stadfestet gjennom forutsigelsen (25,23), førstefødselsretten (25,33) og velsignelsen (v.29a).

Isak avslutter (v.29b) med det samme løftet Gud ga Abraham når han ble kallet (12,3). Det vil si at Gud vil behandle andre på samme måte som de behandler Jakob. Brayford beskriver det som Guds barometer som avgjør hvem som skal bli velsignet og hvem som skal bli forbannet.⁴⁹ Jakobs fiender er Guds fiender og Jakobs venner er Guds venner. Guds lojalitet vil alltid være hos Jakob.⁵⁰

Det er interessant å konstatere at velsignelsen passer bedre til Jakob enn til Esau. Jakob regnes som jordbrukeren mens Esau er jegeren. Som jeger er han mye ute i naturen men det er ikke den fruktbare jorden som er hans domene. Altså enda en ting som peker på at det er Jakob som skal ha velsignelsen.

⁴² Detago, *The efficacy of parental blessing*, 198

⁴³ Gunkel, *Genesis*, 304

⁴⁴ Westermann, *Genesis 12-36*, 441

⁴⁵ Gunkel, *Genesis*, 304

⁴⁶ Hamilton, *The book of Genesis*, 222

⁴⁷ Turner, *Genesis*, 119

⁴⁸ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 207

⁴⁹ Brayford, *Genesis*, 352

⁵⁰ Gunkel, *Genesis*, 164

Jakob

Jeg undrer om Jakob hadde vært så ivrig etter velsignelsen om han kjent til de umiddelbare konsekvensene? Var det virkelig verdt det, uærligheten, redselen for å bli avslørt, frykten for at broren skulle drepe ham, de mange årene borte fra hjemmet (27,41;31,38)? Husket han sin egen oppførsel når han selv lenger fram i livet ble utsatt for løgn og bedrag? Først av sin svigerfar (29,20-30) og senere av sine sønner (37,31-36). Og hva tenkte han egentlig på når han selv favoriserte den ene sønnen fremfor de andre? Misunnelsen og sorgen det førte med seg (37,3,17b-20). Jakobs liv er et godt eksempel på at et velsignet liv ikke nødvendigvis er et enkelt liv. Det viser også at et velsignet menneske ikke automatisk blir et vist og reflektert menneske.

Velsignelsen Jakob lurte til seg handler om fruktbarhet (v.28) og Jakob blir virkelig fruktbar og tallrik både i form av jordisk gods og avkom (30,25-43; 46,7-27).

Han konstaterer etter mange års slit hos sin svigerfar. ”*Hadde ikke min fars Gud vært med meg ...da hadde du nå sendt meg tomhendt bort*” (31,42) Gud er trofast mot Jakob og står lojalt ved hans side (v29,b). Men at folkeslag eller brødre bøyer seg for ham det får han aldri oppleve. Derimot er det han selv som i ydmykhet og redsel bøyer seg for sin bror (33,3).

Jeg vet ikke om Jakob var klar over at han egentlig ikke kunne erverve seg Abrahamsvelsignelsen gjennom å sikre seg førstefødselsretten og farsvelsignelsen. At Gud valgte ham som bærer av den velsignelsen er på ingen måte hans fortjeneste.

Jeg tror ikke Jakob opplevde at han var spesiell fordi han var utvalgt. Livet bød som sagt på mange utfordringer men han var allikevel ikke glempt av Gud.

Jakob opplever gang på gang at Gud taler til ham og minner ham om at han ikke trenger å være redd. Gud er med ham og leder ham. Som når han flykter fra Esau (28,10-15) og svigerfaren (31,2-3) eller når han som en gammel mann er på vei til Egypt (46,2-4).

Velsignelsene han mottar handler også om å ikke være redd. Jordens grøde som gir mat og mange barn som en garanti for en trygg alderdom. Landet Gud har lovet er også en form for trygghet. Å ta i eie sitt eget land og ikke lenger være innflytter.

Jakob å sin side vender seg også til Gud. På flykt fra sin bror lover han at Gud skal være hans Gud hvis han bevarer ham på veien og lar ham komme tilbake hjem i fred (28,20-21).

Tjue år senere når han er på vei hjem igjen for å møte Esau ber Jakob enda en gang at Gud skal være med ham og bevare ham fra Esaus hevn (32,9-12).

Jakob kommer hjem i fred og på veien har han fått et nytt navn, **יִשְׂרָאֵל** Israel (32,28).

Det er uklart hva navnet betyr.⁵¹Noen vil oversette det med ”Gud dømmer” mens andre mener det betyr ”Han som kjemper med Gud”. En annen mulighet er ”Gud vil lede” eller ”la Gud lede”. Jacob har vunnet noen kamper i sitt liv og der med vært ”den ledende”. Et nytt navn signaliserer en ny måte å leve på.

Når Jakob får sitt navn har han kjempet sitt livs kamp og seiret. Kampen er jevn og når hans motstander ser at han ikke kan vinne slår han Jakobs hofte ur ledd. Men Jakob beholder grepet og når morgenen kommer sier han *jeg slipper deg ikke før du velsigner meg*. Før han ble velsignet måtte han avsløre sitt navn og der med sin personlighet. Han fikk et nytt navn og han ble velsignet (32,21-29). Jeg forstår det som at det nye navnet er en del av velsignelsen. Et nytt navn, en ny identitet og allikevel fortsatt seg selv.

Men viktigere enn selve navnet er den nye relasjon han fått til Gud og som i og for seg viser seg i det nye navnet. Den Gud som var Abrahams og Isaks Gud (32,9) har nå blitt hans

⁵¹ Hamilton, *The book of Genesis Chapters 18-50*,334

Gud. Når Jakob er gammel og ser tilbake på sitt liv taler han om Gud, den veldige som har velsignet ham (48,3).

Jeg kan ikke svare for om Jakob ville ha handlet annerledes når han ser tilbake på sitt liv og de valg han tok men jeg tror han skulle sagt at velsignelsen ville han ikke vært foruten.

2.2.4. Isak og Esau – andre møte (vv. 30-40)

Jakob har akkurat kommet seg ut av teltet når Esau kommer tilbake fra jakten. Han lager i stand et smakelig måltid som han tar med til Isak. Han spør sin far om han ikke vil stå opp å spise og der etter velsigne ham. Da spør Isak *"hvem er du?"*

Esau svarer *"jeg er din førstefødte sønn, Esau"*. Da begynner Isak å skjelve voldsomt og han spør hvem som allerede har vært der. Han har jo både spist av maten og velsignet vedkommende, *så nå er han velsignet*. Når Esau hører hva faren sier skriker han rett ut og sier *"velsign meg også far"*

Isak svarer *"din bror kom med svik og tok velsignelsen din"*. Esau spør. *Er det derfor han heter Jakob?* Han konstaterer videre at broren har lurt ham to ganger. Først tok han førstefødselsretten og nå har han tatt velsignelsen. Så spør han sin far *"har du ikke en velsignelse til meg også?"* Isak svarer at nå har han satt Jakob til herre over Esau og alle hans brødre har han gjort til Jakobs tjenere. Videre har han sørget for korn og vin til Jakob. Til slutt spør han Esau, *hva kan jeg gjøre for deg sønnen min?* Esau svarer. *Far har du bare en velsignelse? Velsign meg også far!* Og Esau gråter høyt.

Da sier Isak.

39 Se uten jordens fruktbarhet

skal ditt bosted være

uten himmelens dugg fra oven.

40 Av ditt sverd skal du leve,

din bror skal du tjene.

Men det skal skje at du river deg løs,

skal du kaste hans åk

av din nakke.

Det er en hjerteskjærende scene mellom far og sønn. Esau kommer full av forventning bare for å oppdage at han har mistet velsignelsen.

Det er ikke å legge skjul på at min sympati ligger hos Esau og jeg spør meg hvorfor han ikke er sint på sin far. Det er jo Isak som har gjort en feil! I stedet for å be om unnskyldning legger Isak skylden på Jakob. Det virker heller ikke som om faren prøver å møte sønnen i hans sorg og fortvilelse. Tvert i mot.

Hvem er denne faren som velsigner feil sønn og som til slutt bare har noe som ligner på en forbannelse til sønnen han elsker?

Isak

Er det noe som er umulig for Herren (18,14) ble det spurt når Sara fikk vite at hun skulle få en sønn. Hun syntes nok det var umulig fordi både hun og Abraham var gamle. Gleden og forbauselsen var derfor stor når sønnen kom (18,14 og 21,1-6).

Isak er løftessønnen som skal føre Abrahams ætt videre så den blir like tallrik som stjernene (15,5).

Om Isaks oppvekst vet vi lite bortsett fra det som skjedde på Moria fjellet. En hendelse som må ha preget ham resten av livet. Isak er på vei å bli ofret av sin egen far men reddes i siste liten (22,1-19). Etter dette fortelles det ikke mer om Isak før Abraham som er en meget gammel og på alle måter en velsignet mann ber sin tjener om å finne en kone til Isak (24,1-4). Tjeneren kommer hjem med Rebekka og Isak elsker henne. Når Abraham dør begraves han av sine sønner Isak og Ismael og der etter velsigner Gud Isak (25,9-11).

Isak sår korn og Gud velsigner. Han blir en svært rik mann med mange dyr og slaver. Rikdommen gjør ham til en mektig mann. Men alt er ikke fryd og gammen. Omgivelsen blir misunnelig og begynner å sabotere for Isak og hans familie (26,12-22).

Gud viser seg for Isak og sier at han ikke skal være redd fordi han skal velsigne ham og gjøre hans ætt tallrik for Abrahams skyld (26,24).

Isak får også oppleve at de som tidligere var misunnelige og ønsket ham vekk isteden ønsker fellesskap. De har sett hvordan Gud har velsignet ham og håper kanskje på å få del i noe av den samme velsignelsen. (26,28)

Når alt kommer til alt er Isak en velsignet mann som lever i fred med Gud og sine omgivelser.

Men det er et annet bilde vi ser i denne fortellingen. Sylva beskriver ham som en liten man med et lite hjerte. Isak har på sin alderdom blitt en mann som styres av smak og lukt! Han mangler nærhet til sin familie og forskjellsbehandler sine sønner på grunn av mat. Men det mest alvorlige er at Isak ikke kjenner igjen sin egen sønn og Sylva spør om Isak selv egentlig er en verdig representant for velsignelsen.⁵²

Det er mulig at Isak ikke er den best egnede til å føre velsignelsen videre. Som ung trengte han sin kone for å trøste seg i sorgen nå trenger han henne for å ordne opp i velsignelsen. Brayford viser at den greske oversettelsen i Septuaginta på flere måter fremhever Rebekkas maskuline trekk. Der blir det bla forstått som at det er Rebekka som gir guttene navn noe som ellers var farens oppgave. Det er Rebekka som fremstilles som den pådrivende forelderen. Isak blir helt enkelt marginalisert.⁵³

Turner er inne på tanken at slektslinjen heller burde vært Abraham-Rebekka-Jakob istedenfor Abraham-Isak-Jakob. Han er full av beundring over Rebekkas handlekraft som står i sterk kontrast til hennes blinde, uvirksomme og sårbare ektemann.⁵⁴

Jeg kan på mange måter være enig med Turner. Det er frustrerende å se Isaks agerende og det er noe befriende over Rebekkas besluttomhet. Samtidig kjenner jeg en slags ømhet for Isak. Han finnes til fordi "ikke noe er umulig for Gud" og kanskje er han ikke så lykkelig som navnet tilsier. Men det er ikke noen tvil om at Isak har levd i fellesskap med sin Gud, også i alderdommen når sansene svikter og tanken går langsommere (25,21;26,2,12,22,24-25,28).

⁵² Sylva, *The blessing of a wounded patriarch*, 270ff.

⁵³ Brayford, *Genesis*, 344

⁵⁴ Turner, *Genesis*, 116

Isak blir ikke sint når han skjønner at han har blitt lurt. Han blir fryktelig redd. Verbet som brukes *ירד* betyr ”å frykte/ skjelve.”⁵⁵ Hva er han redd for? For å handle feil? Isak har vært redd flere ganger i sitt liv men Gud har tydelig sagt til ham at han ikke trenger å være redd *for jeg er med deg* (26,24). Isak virker meget alene og hjelpesløs sammen med Esau. Far og sønn greier ikke å møtes i denne ekstremt vanskelige situasjon. Isak prøver å bekrefte at det virkelig er Jakob som har fått velsignelsen mens Esau gang på gang ber om å bli velsignet. *Men Isak var taus* (v.38).⁵⁶

Det ser ikke ut som om Isak overveier muligheten for å ta Jakobs velsignelse tilbake. Isteden bekrefter han at Jakob er den som er velsignet. Ikke ens måltidet som Esau har laget kan forandre Isaks mening. Maten har mistet sin verdi og relasjonen med Esau er forandret.⁵⁷

Betyr det at Isak innerst inne vet at det er riktig sønn han har velsignet?⁵⁸

Har Guds usynlige nærvær vært med Isak enda en gang slik at det ble riktig til slutt?

Det kan se sånn ut.

Teksten forteller ikke om det er en velsignelse eller en forbannelse som Isak til slutt gir Esau. Det finnes likheter mellom velsignelsen Jakob fikk og denne. Men det er en slags motsatt likhet. Det vil si at Jakob skal bo i fruktbar jord der Gud gir dugg, korn og vin. Esau der i mot skal *ikke* bo i fruktbar jord og Gud skal *ikke* sende dugg. Jakob skal leve av markens grøde mens Esau skal leve av sverd. Esau skal tjene sin bror. Det eneste håpet for Esau er at han en gang skal bli fri.

Enda en gang har det blitt bekreftet at den eldre skal tjene den yngre, det skal være forskjell og konflikt mellom brødrene og den eldre skal bli fratatt fruktbarhet og velstand.⁵⁹

Uten å her ta stilling til om det er en velsignelse eller forbannelse kan jeg bare konstatere at innholdet på ingen måte er så vakkert eller håpefullt som jeg forventer meg at en fars velsignelse skal være. (Om velsignelse eller forbannelse, 3.7.)

2.2.5. Ekteskap og velsignelse (27,41-28,9)

Esau hater sin bror på grunn av velsignelsen han hadde fått og bestemmer seg for å drepe ham så fort faren er død. Rebekka får vite hva Esau tenker og kaller til seg Jakob. Hun forteller om Esaus planer og sier at Jakob må fly til hennes bror, Laban, i Harran. Jakob bør bli der noen dager til Esaus raseri går over. Når Esau har glemt hva Jakob har gjort skal Rebekka sende bud etter ham. Rebekka er redd at hun ellers skal miste begge sine sønner. Rebekka sier til Isak at konene til Esau holder på å ta livet av henne og hva skal hun da leve for? Isak kaller til seg Jakob og sier til ham at han ikke skal ta seg noen kone fra Kanaan. Isteden skal han dra til Laban, sin onkel og finne en kone blant hans døtre. Der etter velsigner han Jakob.

⁵⁵ *The Brown -Driver -Briggs Hebrew and English lexicon*, 353

⁵⁶ Rad von, *Genesis*, 279, Septuaginta har et eget tillegg.

⁵⁷ Detago, *The Efficacy of parental Blessing*, 216

⁵⁸ Detago, *The Efficacy of parental Blessing*, 221

⁵⁹ Turner, *Genesis*, 120

3 *Måtte Gud, den veldige, velsigne deg og gjøre deg fruktbar og tallrik så du blir til en forsamling av mange folk.*

4 *Måtte han gi deg og din ætt Abrahams velsignelse så du kan ta i eie det landet du bor i som innflytter, landet som Gud ga Abraham.*

Så sendte Isak Jakob av sted til Laban.

Når Esau fikk vite at Isak hadde velsignet Jakob og sent ham til Paddam Aram for å finne seg en kone skjønte han at faren ikke likte hans kanaaneiske koner. Derfor gikk han til Ismael, hans onkel og tok hans datter Mahalat til kone ved siden av sine andre koner.

Esaus hat og hevntanker skulle vel egentlig tilsi at det ikke var noen velsignelse han fikk. Men hva det enn var så var han ikke fornøyd (27,39-40).

Hvordan Rebekka får vite hva Esau planlegger fortelles ikke og eldre jødisk tradisjon mener at Rebekka var en profetisse og derfor visste hva Esau tenkte.⁶⁰ Uansett hvordan det gikk til så greier Rebekka enda en gang å sette en stopper for Esau. Først var det velsignelsen og nå hevn.

Rebekka spiller en stor rolle i det som skjer. Hun greier å få Jakob ur veien og med noe som ser ut som kvinnelist virker det hele som Isaks ide' (27,46). Konene til Esau er på en eller annen måte en plage for Rebekka og hun vil ikke at Jakob også skal gifte seg med en kvinne der i fra. Å finne en kone er derfor en bra unnskyldning for å få ham vekk fra Esau. Det sies ikke noe om at Isak skulle være sint eller opprørt over Jakobs oppførsel. Det virker faktisk som at hele den episoden er glemt. Nå handler det om å finne en passende kone.

"Du skal ikke ta deg en kone blant kvinnene i Kanaan (28,1b).

Westermann⁶¹ viser at uttrykket har samme form som budene i dekalogen (Ex.20,37) og det understreker bare alvoret i det han sier. Abraham advarte også mot at Isak skulle gifte seg med kanaanittiske kvinner (24,3). Dette er et viktig i forhold til velsignelsen.

Velsignelsen kalles for Abrahamsvelsignelsen og den peker tilbake på de løftene Gud gav Abraham når han sluttet et forbund med ham. Gud skal gjøre Abraham og hans etterkommere fruktbare og landet han bor i som innflytter skal bli hans og hans etterkommeres for evig tid. Han vil også være deres Gud (17,4-8). De skal på sin side opprettholde forbundet gjennom å la seg omskjære (17,10). Gud lovet det samme til Isak (26,3-4,24) og nå ber han at Jakob skal bli bærer av de samme løftene.

Landet er en gave som Gud gir og som man ikke kan gifte seg til. Derfor måtte Jakob gifte seg med kvinner som ikke var innbyggere.⁶² Esau der i mot hadde gift seg med innfødte kvinner. Hans valg av koner var en sorg for foreldrene (26,34-35) samtidig som det diskvalifiserte ham som bærer av Abrahamsvelsignelsen.

Velsignelsen er i følge Westermann⁶³ en avskjedsvelsignelse. Men denne gangen handler det ikke om døden men om en reise. Velsignelsen blir uttalt uten noen magiske handlinger. Hverken noen form for riter eller berøring blir nevnt. Westermann påpeker også at denne velsignelsen er annerledes fordi den ikke bare består av Isaks egne ord. Isteden er den formet som en bønn til Gud at han skal gi Jakob Abrahams velsigne.

⁶⁰ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 230

⁶¹ Westermann, *Genesis 12-36*, 447

⁶² Dicou, *Edom, Israel's brother and antagonist*, 122

⁶³ Westermann, *Genesis 12-36*, 447

Det er første gangen Jakob blir utpekt som arving av Abrahams løfter og han skal senere i livet bli minnet om dem flere ganger. (28,13;35,11-12;48,3-4). At Isak velger å velsigne Jakob med denne velsignelsen akkurat nå er ikke tilfeldig ettersom Jakob skal gi seg av for å stifte familie. Løftene om land og barn kommer godt med.

Det viser seg altså at Jakob mottar enda en velsignelse, Abrahamsvelsignelsen. Den er på flere måter annerledes enn velsignelsen han fikk ved dødsleiet. Men den avgjørende forskjellen er at Abrahamsvelsignelsen får bare den som er utvalgt av Gud.

(Om utvelgelsen, 3.1.0.)

Jeg har gitt uttrykk for min sympati for Esau og den blir ikke mindre etter at Isak velsigner Jakob enda en gang. Det må ha gjort vondt når Esau får kjennskap til velsignelsen, brorens reise og farens motvilje mot hans koner. Jeg spør meg hvordan det skal gå med Esau som gang på gang opplever så mye motgang?

Esau

Det har blitt gjort sammenligninger mellom Esau og Kain (4,1-17).

Begge reagerer med sinne. Kain dreper sin bror men får av Gud allikevel en beskyttelse. Esau får en forbannelse men så dreper han heller ikke sin bror.⁶⁴

Det kan se ut som at Gud favoriserer Jakob fremfor Esau. Det kan virke urettferdig og det er kanskje derfor man har prøvd å finne feil ved Esau som forklarer hvorfor han ikke kan være den Gud har utvalgt. Jeg har allerede nevnt hans dårlige oppførsel og språk. (2.1.0.)

I tillegg har han blitt ansett som tungnem dvs. treg til å oppfatte og lære fordi han ikke tidligere hadde skjønt farens misnøye over hans valg av koner.⁶⁵ Det mener jeg er en urettferdig karakteristikk og jeg spør meg hvorfor ingen hadde fortalt ham det tidligere. Hans bestefar, Abraham var meget nøye med hvem Isak skulle gifte seg med og Isak sender Jakob av gårde for å finne seg en kone. Men ingen har sendt Esau av sted for å finne en utvalgt kone! Enda en gang har sønnene blitt behandlet ulikt (26,34-35)! Er det ikke Isak som har sviktet og latt Esau gjøre som han vil?

Eller er det kanskje ikke en tilfeldighet at Esau har giftet seg med innfødte kvinner og derfor ikke kan være den utvalgte? Mens Jakob passelig nok har forblitt ugift enda til han blir sendt av gårde for å finne en kone.

Esau prøver å ordne opp så godt han kan og finner seg derfor en kone hos Ismael, Abrahams eldste sønn som heller ikke var den utvalgte. Esau går til farssiden mens Jakob går til morssiden. Ulikheten og adskillelsen mellom brødrene blir veldig tydelig og konkret. Om Isak blir fornøyd med Esaus valg fortelles ikke (27,8-9).

Men Esau og hans koner blir velsignet med mange barn. Slektshistorien er lang og inneholder mange slektsledd med både konger og høvdinger. Selv blir han regnet som edomittenes stamfar (36,1-43).

Esaus mor, Rebekka tenkte at Esau snart skulle glemme det Jakob hadde gjort (27,45). Om det er av likegyldighet for hans følelser eller fordi hun faktisk kjenner sin sønn er usagt. Gunkel⁶⁶ mener at Esau er et øyeblikkets mann som glemmer alt sammen når sinnet har sluknet. Jakob og Rebekka der i mot er annerledes, de tenker lenger. Det er mulig at den

⁶⁴ Turner, *Genesis*, 122

⁶⁵ Wenham, *Genesis 16-50*, 214

⁶⁶ Gunkel, *Genesis*, 307

beskrivelsen stemmer fordi Jakob har i hvert fall ikke glemt. Når han mange år senere kommer tilbake er han livredd for at Esau skal slå i hjel både ham og hele hans familie (32,11). Men når Esau får se sin bror springer han i mot ham, omfavner ham, kaster seg om halsen på ham og kysser ham. Og de gråter begge to (33,4).

Esaus ansikt var som Guds eget ansikt sier Jakob, *så vennlig var du mot meg* (33,10).

Kontrasten til den dyrelike skapningen Esau har blitt beskrevet som er stor. Det er interessant å notere seg at beskrivelsen av Esau har forandret seg markant. Fra å være en sulten jeger som ikke bryr seg om sin førstefødselsrett og som forgjeves gråter og trygler om en velsignelse og som full av hat planerer å drepe sin bror har han blitt en mann som ligner på Gud. Hvordan det gikk til får vi ikke vite. Men jeg sitter igjen med en følelse av at Esau endelig kan få være den han er når det ikke lenger er nødvendig å kjempe om velsignelsen.

Det er vanskelig å tenke seg at det skal utvikle seg et hersker/tjener forhold mellom brødrene. Det hadde jo blitt sagt til Esau at *din bror skal du tjene* (27,40). Men det er faktisk Jakob som kaller seg selv tjener og Esau for herre når de møtes (33,6,8). Mens Esau der i mot møter Jakob som en bror (36,9). I møtet mellom brødrene utspiller det seg en merkelig episode. Jakob har forberedt en gave til Esau for å blidgjøre ham. Han ber inntrengende at Esau skal ta imot gaven som består av mange dyr (32,13-20). Esau er allerede en velstående mann og trenger i utgangspunktet ikke denne gaven men han tar den viselig nok imot (33,8-11). Det Jakob her gjør er å gi tilbake noe av velsignelse han lurte til seg fra sin bror.⁶⁷

De er begge rike og det blir for trangt for dem i Kanaan. Esau tar initiativ til å flytte (36,6). Han avstår med andre ord løfteslandet for egen del og lar Jakob ta over. Esau bosetter seg i Seir fjellene (36,8). Betyr det at Isaks ord blir sanne? Er det nå han river seg løs for å bo i et ubeboelig landskap med sverdet som levebrød (27,39-40)? Nei det ser ikke ut å stemme.

Brødrene skilles i fred og det finnes ikke noe som sier at Esau tok til sverdet.

Turner⁶⁸ viser til at i forhold til eiendom og land var det likt mellom brødrene. Begge var innflyttere i Kanaan og derfor eide ingen av dem jord. Esau der i mot kom til å eie landet han flyttet til (36,43). Mens Jakob ble boende i Kanaan der hans far hadde bodd som innflytter (37,1). Det vil si at Jakob eide et jordstykke som Isak hadde kjøpt en gang for lenge siden (33,19). Turner avslutter med å konstatere at Jakob ble nok velsignet men Esau ble neppe forbannet. Det er jeg enig i og jeg tror faktisk at Esau fikk sin del av velsignelsen allikevel. Velsignelsen Jakob lurte til seg avsluttes *velsignet er de som velsigner deg* (27,29b). Måten Esau møter Jakob på får meg til å tro at han under årene som gått har greid å snu hatet til velsignelse og dermed ble han selv velsignet.

Esau er en mann som fortjener respekt og anerkjennelse. Han kan ikke klandres fordi han ikke er den Gud har utvalgt til å motta Abrahamsvelsignelsen. Men gjennom å selge førstefødselsretten og gifte seg med innfødte kvinner viste han at han ikke brydde seg om å være den utvalgte. Når han tilslutt gifter seg med Ismaels datter blir det enda tydeligere at han ikke kvalifiserer ettersom han gifter seg inn på den grenen av slektstreet som ikke er den utvalgte.⁶⁹ Jakob der i mot setter alt inn allerede fra starten av for å være den som kommer først, som har makt og som får velsignelsen. En passende kone bekrefter bare hans plass som den utvalgte

⁶⁷ Fretheim, *Which blessing does Isaac give Jacob?* 289

⁶⁸ Turner, *Genesis*, 157

⁶⁹ Dicou, *Edom, Israel's brother and antagonist*, 122

2.2.6. Sammenfatning

I kampen om velsignelsen var det Jakob som vant. Han fikk både farsvelsignelsen og Abrahamsvelsignelsen. For å få den første velsignelsen er det nok å være sønn i huset men til den andre må man være utvalgt. Hvis Jakob tenkte at han skulle få Abrahams velsignelse gjennom sitt lureri tok han feil. Det var ikke den velsignelsen han fikk ved dødsleiet. Hadde han blitt avslørt eller om Esau hadde fått velsignelsen hadde det ikke forandret noe. Gud hadde valgt ham allikevel. Hvis Esau hadde fått velsignelsen han hadde blitt forespeilet ville han allikevel ikke fått Abrahamsvelsignelsen ettersom det er Gud som gir denne velsignelsen til den han har utvalgt.

Men hvis Gud allerede hadde utvalgt Jakob før han var født hvorfor var det så viktig å poengtere forskjellene mellom brødrene? Slik jeg forstår det handler det ikke om at noen er bedre eller har mer verdi enn den andre. Poenget er å vise at Esau gjorde noen valg som gjør at han ikke kvalifiserer som den utvalgte mens Jakob på tross av sine valg forblir den utvalgte.

Hvis Esau hadde beholdt førstefødselsretten ville han hatt eierskap i løfteslandet. Landet Gud lover sitt folk gjennom Abrahamsvelsignelsen. I farsvelsignelsen blir det samme landet velsignet med fruktbarhet og i Abrahamsvelsignelsen bekreftes det at det er Jakob og han etterkommere som skal bo i landet. Gjennom velsignelsen kan Jakob føle seg trygg på at han skal få land og avkom.

I førstefødselsretten får Jakob også en maktposisjon i forhold til sin bror og i farsvelsignelsen bekreftes denne.

Ekskurs. Israel og Edom

Historien om Jakob og Esau kan også leses som en historie mellom to broderfolk, Israel og Edom. Allerede i mors liv blir brødrene presentert som to adskilte folk.

*To folkeslag er i ditt morsliv
to folk skal skilles før de blir født.*

*Den ene blir sterkere
enn den andre,*

den eldste skal tjene den yngste. (25,23)

Gjennom ordspill forstår man tidlig at Esau knyttes til Edom. (2.1.0.) Det er ikke like åpenbart at Jakob representerer Israel. Men det blir tydelig når Jakob er på vei hjem til Kanaan og han får et nytt navn, Israel (32,28). Hans identitet som Israel blir også styrket ved at hans tolv sønner representerer Israels tolv stammer (35,22b-26) og at Gud i Betel enda en gang bekrefter at han er Israel (35,10-12).

Edom er et land med mye fjell, rikt på mineraler som ligger sørøst for Israel.⁷⁰

I Genesis skiller seg Edom ut blant de andre nasjonene fordi landet fremstår som Israels antagonist, motpart.⁷¹

Det foregår en kamp mellom de to broderfolkene. Kampen handler ikke om velsignelsen. Israel er landet Gud har utvalgt og velsignet fremfor de andre nasjonene (Deutro.7,7,14). Kampen handler der i mot om selvstendighet og makt.

⁷⁰ Hedegård, Biblisk oppslagsbok, 222

⁷¹ Dicou, Edom, *Israel's brother and antagonist*, 134-136

Det er spesielt i profetlitteraturen Edom fremstilles som en trussel for Israel.⁷² I dommen over Edom (Obadja 1-15) fremgår det med all tydelighet at landet skal få gjengjelde på grunn av drap og vold mot din bror Jakob (v.9b-10a).

Edom var et selvstendig land enda til kong Sauls tid (1Sam.14,47). Når riket ble delt kom landet under Juda. Etter hvert kjempet Edom til seg selvstendighet og innsatte egen konge (2Kong.8,20). Friheten varte ikke lenge (2Krøn.25,11). Men man klarte enda en gang å slite seg løs fra okkupasjonsmakten og gikk i krig mot Juda sammen med arameerne (2 Krøn.28,17). Men blir snart erobret av Assyria og senere av det Babyloniske riket. Edom er med på ødeleggelsen av Jerusalem (Esek.25,12-14, Obadja 13) noe som ble husket ved elvene i Babel. *Herre husk Jerusalems dag da Edoms sønner sa: "Riv ned! Riv ned til grunnen!"*(Sal.137,7). I følge Josefus ble edomittene 126 f Kr. enda en gang en del av det jødiske riket og med tvang måtte de overgå til jødedommen. Under opprøret mot romerne 67-70 e Kr. kjempet edomittene med stort heltemot på jødernes side.⁷³

3. Forskjellige aspekter ved velsignelsen

Fortellingen om Jakob og hans familie er som sagt en fortelling der velsignelsen har en sentral rolle. For å bedre forstå velsignelsens innhold og funksjon ønsker jeg å ta den litt ut fra familie sammenhengen og se på den fra flere innfallsvinkler uten å for den skyld overgi Jakob og familien hans.

3.1. Abrahamsvelsignelsen gis kun til den utvalgte

Det ser ut som at løftene som er gitt i Abrahamsvelsignelsen ikke kan overføres fra generasjon til generasjon uten Guds spesielle inngripen. Brueggemann konstaterer at mens andre familier har friheten til å forme sin egen fremtid er denne familien bundet til løftene. I praksis betyr det at de må gi opp sin egen forståelse av trygghet og enhver tanke om rettigheter og krav.⁷⁴ Det han her henspeiler på er at det bare er Gud som gir liv og i denne familien er man på en spesiell måte avhengig av Guds inngripen for at det skal bli barn. Fedrene i denne familien er de vi kaller patriarkene. Det vil si Abraham, Isak og Jakob.

Abraham og Sara fikk ikke barn. Sønnen Isak er resultatet av en guddommelig inngripen (17,11-14). Isak og Rebekka fikk heller ikke barn (25,21). Isak ber og svaret på bønner er Esau og Jakob. Historien gjentok seg i enda en generasjon. Jakob og hans fremtidige kone, Rakel får ikke barn sammen. Når Rakel forlanger at Jakob skal gi henne et barn blir han rasende. *Er jeg i Guds sted? Det er han som har nektet deg livsfrukt* (30,1-2). Men til slutt

⁷² Dicou, *Edom, Israel's brother and antagonist*, 159

⁷³ Hedegård, *Biblisk oppslagsbok*, 222-223

⁷⁴ Brueggemann, *Genesis*, 212

husker Gud på Rakel. *Han hørte henne og åpnet morslivet hennes*. Sønnen fikk navnet Josef (30,22-24).

Hvorfor er det så vanskelig for Sara, Rebekka og Rakel å bli gravide? Det virker helt usannsynlig at det skulle være en tilfeldighet. Jakobs ord til Rakel bekrefter at det er Gud som gir liv. Avhengigheten av Gud er åpenbar.

Barnet som fødes etter Guds spesielle inngripen blir bærer av løftene. Det er Isak og ikke hans bror Ismael som skal føre ætten videre (21,12-13). Når Jakob og Esau fødes blir det mer komplisert. Begge er Guds svar på bønn. I fortellingen videre om Guds utvalgte folk spiller Jakobs sønn Josef og hans to eldste sønner en viktig rolle (48,1-22).

Gud har utvalgt hvem som skal være bærer av løftene fra en generasjon til den neste.

Fortellingen viser med all tydelighet at det er Jakob og ikke Esau som er utvalgt.

Det finnes interessante likheter mellom Esau og Ismael. Ismael, Esaus onkel og Abrahams bror. De er begge eldste sønnen. Fedrene elsker dem og vil at de skal være etterfølgeren.

Gud mener annerledes og det gjør faktisk deres mødrer også! Begge må forlate løfteslandet og bosette seg i mindre fruktbar terreng (21,9ff)⁷⁵. Gud er virkelig tilstede både direkte og indirekte når det gjelder utvelgelsen.

Det er Abraham som er den rettmessige mottakeren av velsignelsen. Jakob er arvingen, den utvalgte som skal bære løftene videre. Når Isak velsigner Jakob virker det som at velsignelsen og løftene har blitt et og det samme.⁷⁶

At dette er velsignelsen der løftene blir overlevert til neste generasjon bekreftes når Gud allerede første natten på Jakobs reise gjentar løftene til Jakob (28,13-15). Det er de samme løftene som Gud gav Abraham (17,4-8) og som han gav Isak (26,3-4). Denne spesielle velsignelsen gir Gud direkte til dem han har utvalgt.

Det kan virke som om familien til Jakob er ekstremt opptatt av velsignelser. Men det er kanskje ikke så merkelig ettersom Guds velsignelse over dem i generasjoner har vært så tydelig (24,35;26,12.14).

Det er mulig at Rebekka trodde at det var Abrahams velsignelsen Isak skulle gi Esau ved dødsleiet og for å sikre at den tilfalt Jakob handlet hun som hun gjorde.

⁷⁵ Dicou, *Edom, Israel's brother and antagonist*, 133

⁷⁶ Westermann, *Genesis 12-36*, 448

3.2. Velsignelse ved dødsleiet

Det var ikke Abrahams velsignelse Jakob fikk ved Isaks dødsleie men den velsignelsen han mottok var på ingen måte meningsløs. Tradisjonelt sett er en velsignelse ved dødsleiet en viktig handling. Men for Jakob som den utvalgte får den en egen betydning.

En fars velsignelse på dødsleiet er en avgjørende handling som får konsekvenser for resten av livet. Den velsignede blir satt inn i en større sammenheng og får samtidig vite noe om de goder som hører fremtiden til.⁷⁷

Wenham går så langt at han mener velsignelsen ved dødsleiet er mer enn en bønn for fremtiden. Det er en profeti som helt sikkert går i oppfyllelse.⁷⁸ Jeg har allerede vist at en slik påstand byr på vanskeligheter. I følge velsignelsen skal folk tjene Jakob, folkeslag skal bøye seg for ham og han skal være herre over sine brødre (v.29) Akkurat dette opplevde ikke Jakob. Der i mot ble hans liv rikt både på barn og materielle goder (v.28).

(Om Jakob, 2.2.3.) Wenham sier ikke noe om dette men nøyer seg med å peke på Jakobs liv som jordbruker mens Esau i følge farens profeti skal leve som nomade (27,39-40).

Hvis man der i mot ser på velsignelsen som en profeti som ikke nødvendigvis må gå i oppfyllelse med en gang blir det noe helt annet.⁷⁹ Løftet om at Jakobs etterkommere, *skal bo trygt i et land med korn og ny vin, hvor duggen drypper fra himmelen* (27,28) gjentas på forskjellige måter gjennom Israels historie (Num.24,5-9; Deutro 28,11).

Velsignelsen taler også om Jakobs maktposisjon (v.29). Historien om Bileam er bare et eksempel på at Jakobs etterkommere blir et folk som faktisk blir velsignet med både makt og herrevelde (Num.24,8,17-20). (Den Gud velsigner kan ingen forbanne, 4.2.)

Velsignelsen Jakob mottar ved sin fars dødsleie står i harmoni med Abrahamsvelsignelsen, fremst i forhold til løfteslandet og får derfor en spesiell betydning for Jakob.

Fortellingen om Jakob som velsigner alle sine sønner (49,1ff) viser at velsignelsen kan tilfalle flere sønner i familien noe som ikke gjelder for førstefødselsretten.

(Om førstefødselsretten, 2.1.0.)

Isak har altså mulighet å velge hvem han vil velsigne, det må ikke være den førstefødte.

Westermann mener dog at velsignelsen av flere sønner er noe som kom senere i utviklingen. Til å begynne med hadde faren bare en velsignelse å gi.⁸⁰

Westermann beskriver velsignelsen ved dødsleiet som en før kultisk rite som hadde stor betydning for patriarkenens livsstil.⁸¹ Typisk for velsignelsen er at den forekommer i situasjoner av avskjed. Kraften fra den som forlater dette livet overføres til den som blir igjen. Når dette skjer gjøres det ikke forskjell mellom det legemlige og det åndelige. Derfor er det nødvendig med både ord og handling. Når Isak sier *Se, jeg har blitt gammel og vet ikke når jeg kommer til å dø* (27,2) er det sannsynligvis en gammel juridisk formel som ble brukt ved dødsleiet i flere ulike religioner.⁸²

Måltidet er også et viktig element. Det skulle gi styrke til den døende. Likeså var kysset eller noen annen form for fysisk berøring nødvendig for at kraften skulle overføres.

⁷⁷ Michelsen, *Fortolkning til Første Mosebok*, 218

⁷⁸ Wenham, *Genesis 16-50*, 216

⁷⁹ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 201-213

⁸⁰ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 37

⁸¹ Westermann, *Genesis 12-36*, 436

⁸² Westermann, *Genesis 12-36*, 440

3.3. Velsignelse som magi?

Ordet magi forklares som *trolldom eller en besvergelse av henholdsvis onde og gode hemmelighetsfulle krefter*.⁸³ Når magien i velsignelsen har vært et tema innenfor den teologiske diskusjonen er det ikke trolldom man har hatt som fokus. Der i mot er det kraften som overføres mellom menneskene som har vært av interesse. Hvordan går det til? Har man selv kontroll over velsignelsen eller lever den sitt eget liv?

Det viser seg at troen på magi blir mindre med tiden men det betyr nødvendigvis ikke at man mister troen på at det skjer noe i velsignelsen som er utenfor menneskets forståelseshorisont.

Pedersen⁸⁴ beskriver velsignelsen som en iboende kraft i mennesket som ikke fungerer utenfor mennesket selv. Det betyr at velsignelsens innhold og egenskaper er avhengig av den enkelte. En svak sjel gir svak velsignelse og en sterkere sjel formidler kraftfullere velsignelser. Når Gud velsigner Isak med Abrahams velsignelse lar han Abrahams sjel flytte inn i Isak (26,3). Det samme skjer når Isak velsigner Jakob. Han mottar Isaks makt til å lykkes og blir derfor en sterk mann som overlister både sin bror og svigerfar (27;31,26-43). Videre tenker Pedersen at velsignelsen blir virksom når den uttales. Kraften ligger i ordene og så fort de uttales har de blitt virkelighet i et menneskes liv. Eller sagt på en annen måte. Gjennom ordene har sjelen flyttet seg fra en person til en annen og velsignelsen har blitt virkelighet.

Dette oppleves virkelig som magi. Hvis jeg har forstått Pedersen riktig så har de ytre omstendighetene ikke noen betydning. Det vil si at det betyr ikke noe at Isak velsigner feil sønn og at Jakob lyver. Tvert i mot. Isak har jo en sterk sjel og skulle Jakobs sjel være svak på grunn av hans oppførsel overveier Isaks styrke. Pedersen er åpenbart ikke en av dem som anser at Isak er en svekket mann på grunn av alder og svaksynthet.

Menneskets sjel er viktig i Pedersens argumentasjon. Isak og hans sønner taler også om sjelen. Det er Jakobs sjel som skal velsigne dem.

Sjel, נְפֹשׁ har med livet å gjøre. Når Gud blåste livspust inn i mennesket ble det en levende skapning (Gen.2,7). Men ordet har flere betydninger, ofte definert ut fra sin kontekst. Når נְפֹשׁ־הַ forstår som menneskets strupe eller svelg (Jes.5,14) kan man dra den slutningen at det handler om menneskets behov av mat og drikke. נְפֹשׁ kan altså uttrykke menneskets behov men også ønsker (Gen.23,8) og lengsel (Sal.42,1)⁸⁵

נְפֹשׁ forstått som "sjel" betyr mer enn bare livspust. Sjelen er senteret for en mengde følelser som glede, sorg, bekymring, uro, sinne, bitterhet og kjærlighet. Det er følelser som kommer i møtet med livets ulike utfordringer.⁸⁶ Når Hanna ikke kan få barn er det sjelen, נְפֹשׁ som uttrykker sorgen og bitterheten (1Sam 1,10)⁸⁷ og det er sjelen som jubler i Herren og gleder seg over hans frelse (Sal.35,9).

⁸³ Riksmålordboken, *magi*, 431

⁸⁴ Pedersen, Israel, *Its life and culture*, 190-193

⁸⁵ Wolff, *Anthropology of the Old Testament*, 11-17

⁸⁶ Wolff, *Anthropology of the Old Testament*, 17-18

⁸⁷ Norsk bibel 2001 har ikke oversatt נֶרַח med bitterhet men at hun gråter sårt.

Sjelen er altså et senter for livsnødvendige behov og for følelser som faktisk viser at vi er i live ikke bare fysisk men også mentalt. Hele livet er involvert.

Hvis velsignelsen handler om at sjelen flytter seg fra en person til en annen betyr det at vedkommende ikke bare mister sine behov, ønsker, lengsler men også selve livet.

Pedersens forståelse av velsignelsen synes jeg derfor blir komplisert. Men samtidig synes jeg den sier noe om intensiteten i velsignelsen. Velsignelsen berører hele mennesket, både behov, vilje og ønsker men også livets alle følelser. Den som velsigner er tilstede med hele seg og gir av seg selv helt og fullt.

Så det er kanskje ikke så rart at Isak trenger mat og at kreftene ikke strakk til når Esau skulle velsignes!

Det finnes altså ikke noe i forståelsen av נִפְשׁוֹ som skulle tilsi at velsignelsen handler om kraft eller magi. Wolff viser der i mot til flere eksempler der det er naturlig å forstå נִפְשׁוֹ som et personlig pronomen. Når Isak sier at *min נִפְשׁוֹ skal velsigne* (Gen.27,4) tilsier konteksten at det bør forstås som at *jeg skal velsigne*.⁸⁸ Noe bibeloversetterne også har tenkt.

Mowinckels⁸⁹ ser på velsignelsen forhold til Israels kultiske liv. Men han tenker allikevel på mange måter i samme baner som Pedersen. Velsignelsen er en makt i menneskets liv.

Velsignelsen finnes fremst i klanen men også hos den enkelte, fremst hos de som lever nær kultiske plasser. Patriarkene, prester, profeter, konger. Velsignelsen overføres gjennom en hellig handling og dens ord inneholder makt som skaper og styrker liv. Når Isak velsigner Jakob er det en hellig mann som uttaler ord som har makt til å forandre Jakobs liv. Det betyr at også Mowinckel anser velsignelsen som gyldig ettersom Isak er en hellig mann. Det er ordene og ikke omstendighetene som skaper forandring.

Min innvending mot Mowinckel er at det var Gud som fortalte Aron og hans sønner hvordan de skal velsigne Israels folk (Num.6, 22-26) Jeg forstår det ikke som at de allerede hadde velsignelsen i seg og at det bare var å formidle den videre. Jeg forstår det heller ikke som at det er ordene i seg selv som har makt til å forandre. Det er isteden Guds handlende basert på hans ønske og forpliktelse som gjør en forandring mulig.

Min innvending blir styrket av Westermann.⁹⁰ Han mener synet på velsignelsen ble forandret i Israel og at historien om patriarkene viser dette. Velsignelsen ble helt enkelt mindre magisk. Man så ikke lenger velsignelsen som et ord med makt til å forandre av seg selv. Isteden er velsignelsen en gave fra Gud.

Men Westermann⁹¹ mener seg å ha sett at noen historier allikevel henger kvar ved den gamle måten å tenke. For eksempel når Isak velsigner Jakob (Gen.27). Her finnes det fortsatt en form for magisk tenking. Isak har kun en velsignelse og den kan ikke tas tilbake eller forandres. Velsignelsen sett som en kraft blir overført fra far til sønn gjennom berøring, her i form av et kyss (27,26-27). Videre får Isak styrke gjennom måltidet han inntar. Westermann sammenligner velsignelsen ved dødsleiet med velsignelsen Jakob får når han skal reise (28,3-4). Den sist nevnte har i følge Westermann ikke noen magisk tenking ved seg. Det vil si ikke noe måltid eller berøring. Det ser altså ut som at Westermann på mange måter tar avstand til magisk tenking samtidig som han tydelig mener at enkelte tekster allikevel er preget av magi.

⁸⁸ Wolff, *Anthropology of the Old Testament*, 23-25

⁸⁹ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 30-32

⁹⁰ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 36-39

⁹¹ Westermann, *Genesis 12-36*, 435,440

Et viktig argument for den magiske tenkingen har vært at velsignelsen ikke kan tas tilbake eller forandres. Det skyldes at ordene i velsignelsen er så kraftfulle at de lever sitt eget liv. Kraften i ordene har blitt sammenlignet med tidsinnstilte missiler, granater i et minefelt eller bomber avfyrt mot fienden!⁹² Den som velsigner mister makten over ordene. Med en slik kraft er det ikke merkelig at Isak ikke kan ta tilbake velsignelsen.

Men det finnes andre forklaringer. Jeg nevner noen for å vise at magien etter hvert har fått gi vike for en mer rasjonell forståelse.

Hamilton⁹³ er ikke opptatt av magi. Han påpeker at velsignelsen ble gitt i Guds nærvær og at Gud faktisk godkjente Jakob som mottaker av velsignelsen og derfor var det ikke nødvendig å ta den tilbake. Kanskje fantes det heller ikke noen juridisk praksis for å ta tilbake velsignelser ved dødsleiet.

Hamilton drar i tillegg en parallell mellom velsignelse og løfte. Det som kjennetegner et løfte innfor Gud er at man ikke kan ta det tilbake (Num.30,3). Han gjør så en sammenligning med Jefta som på tross av at hans løfte fikk katastrofale følger ikke tok det tilbake (Dom.11,30-40).

Men her er jeg ikke enig med Hamilton. Det finnes eksempel på at løfter kan tas tilbake. Saul gav et løfte til Gud som hans sønn i uvitenhet brøt. Når dette ble oppdaget ble løftet satt ur spill. Det viste seg også at Sauls løfte i utgangspunktet ikke var særlig hensiktsmessig (1 Sam. 14,24-45).

Luther⁹⁴ mener også at Isak ikke tar bort velsignelsen fordi det er Guds plan at Jakob skal få den og Gud forandrer ikke sine intensjoner. Men Luther har også en annen forklaring. Velsignelsen er nemlig mer enn et ønske. Den er et aktivt ord på lik linje med det som skjer i syndsforlatelsen. Når presten erklærer Guds tilgivelse til den angrende synderen mottar vedkommende ikke bare et ønske om syndstilgivelse men en reell syndstilgivelse. Denne kan presten ikke ta tilbake. Derfor kan heller ikke Isak ta tilbake velsignelsen.

3.4. Velsignelse som relasjon

Å se velsignelse som en relasjon er relativt nytt. Det vanlige er at man ser velsignelsen som en formidling av goder. Velsignelsene Jakob har mottatt er et godt eksempel på slike goder. Velstand, makt og fruktbarhet (27,29-29;28,3-4).

Scharbert har i sin studie av בָּרַךְ, ”å velsigne” sett at velsignelser først og fremst blir gitt til noen man har en god relasjon til. Eller av solidaritet mellom den som velsigner og den som blir velsignet. Han er enig i at velsignelse også er fruktbarhet, velstand og suksess. Men skal en velsignelse gis må det finnes en velvilje hos den som velsigner eller en god relasjon mellom partene.⁹⁵

I denne fortellingen er det vanskelig å si hva slags relasjon Isak egentlig hadde til sine sønner. Det sies at han elsker Esau og det er selvfølgelig et godt utgangspunkt for å velsigne. Relasjonen til Jakob er kanskje litt mer komplisert. Herbert viser til måltidet som et sjelelig fellesskap. Men skulle virkelig maten Jakob har med til Isak (27,18-19) være nok

⁹² Detago, *The efficacy of parental blessing*, 218

⁹³ Hamilton, *The book of Genesis Chapters 18-50*, 226

⁹⁴ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 217

⁹⁵ Scharbert, *Theological dictionary of the old testament*, 279-308

for å etablere et godt fellesskap mellom far og sønn? Uærlighet og løgn hører ikke hjemme i en god relasjon. Det er annerledes når Isak velsigner Jakob før avreisen (28,1-4).

Formaningene og velsignelsens innhold indikerer at her er det en far som ser sin sønn og som vil ham vel.

Finnes det egentlig noen god relasjon i velsignelsen som Jakob lurer til seg? Ja sier Scharbert og viser til at Isak som stammens overhode har en relasjon med Gud. I kraft av denne relasjon har han makt og autoritet til å velsigne.⁹⁶

3.5. Hvem er det som velsigner?

Mitchell svarer på ovenstående spørsmålet gjennom å vise til tre ulike kategorier.

Gud velsigner menneske, menneske velsigner menneske og menneske priser Gud.⁹⁷

Jeg vil begynne med å se på den siste kategorien ettersom den skiller seg ut fra de to andre. Mitchell mener at mennesket priser Gud isteden for å velsigne. Det er samme ord, בָּרַךְ som brukes men når Gud er objekt betyr det at mennesket lovpriser Gud.⁹⁸ Nå er ikke alle enige med Mitchell og i den senere tid har dette blitt enda tydeligere i og med den nye utgivelsen av Den norske Bibelen. Her har man flere steder erstattet lovprisning av Gud med velsignelse⁹⁹

Mitchell argumenterer med at mennesket verken kan øke Guds materielle velstand eller hans makt gjennom å velsigne ham. Isteden er lovprisning den naturlige responsen på Guds velsignelse av mennesket. Det er menneskets plikt å takke, prise og tilbe Gud for det han gir mennesket i hennes daglige liv.¹⁰⁰

Hvis man utvider forståelsen av velsignelse og ser den som en relasjon blir det kanskje enklere å forstå at mennesket også kan velsigne Gud.

Det finnes en fungerende relasjon mellom Abrahams tjener og Gud. Tjeneren ber Gud om hjelp (24,12-15) og når han endelig finner Isaks kone bøyer han seg ned og velsigner Herren (24,26-27). Tjeneren er dypt takknemlig for Herrens godhet og trofasthet. Selvfølgelig finnes det også et element av lovprisning i tjenerens velsignelse av Gud.

I fortellingen om Jakob og Esau er det Isak som velsigner sine sønner. Det vil si menneske som velsigner menneske. At mennesker velsigner hverandre er ikke noe diskusjonstema.

Der i mot har det blitt spurt om Isak er skikket til å velsigne. Hans forkjærlighet til mat, forskjellsbehandlingen av sønnene og hans svakhet sammenlignet med sin far og senere med Jakob har vært argumenter mot ham. At han i tillegg virket meget tafatt ja rent senil i denne fortellingen har ikke akkurat styrket hans posisjon.

Scharberts tanker om relasjonens betydning setter spørsmålet i et noe annet perspektiv. Isak får sin makt og autoritet gjennom sin relasjon med Gud og derfor kan han velsigne. Det er ikke noen tvil om at Isak har en relasjon til Gud og at Gud vil ham vel. Han er løftessønnen som Gud har utvalgt til å føre videre Abrahams velsignelse (17,19). Han er selv velsignet av

⁹⁶ Scharbert, *Theological dictionary of the old testament*, 289

⁹⁷ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 165-171

⁹⁸ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 171

⁹⁹ Kvalbein, Hans, *Kan mennesket velsigne Gud?* Vårt Land 29, februar 2012

¹⁰⁰ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 170-171

den samme velsignelsen (26,3-5) og han har flere ganger opplevd Guds konkrete inngripen i sitt liv (25,21;26,10-11,23). (Om velsignelse som relasjon 3.4)

Det er ikke bare det religiøse aspektet som gir Isak legitimitet til å velsigne. Isak er stammens overhode. Det innebær i et familieorientert samfunn at det er hans plikt å utse etterfølgeren og å overbringe samfunnets og familiens arv til denne.¹⁰¹ Det betyr at det egentlig ikke finnes noen grunn til å misstro Isaks rett til å velsigne.

Problemet med velsignelsen Isak gir ved dødsleiet er snarere at den blir gitt i skjul og mottatt gjennom lureri.¹⁰² En velsignelse ved dødsleiet ble jo gjerne gitt med alle sønnene til stede. Jfr. Jakob som velsignet alle sinne sønner (49,1) mens Isak velger å bare velsigne en av dem. Derfor blir det aktuelt å spørre om en velsignelse gitt privat og på falske premisser er gyldig?

Ut fra en magisk tenking ville svaret være et ubetinget ja. Ordene har kraft i seg selv og Isak er en hellig mann med sjelsstyrke.(Om velsignelse som magi. 3.3)

Hvis men isteden ser på spørsmålet ut fra en relasjonstanke ville svaret fortsatt være ja. Isaks relasjon med Gud er nok for at velsignelsen skal være gyldig.

Alle disse spørsmålene om Isaks rett til å velsigne og om velsignelsen i det hele tatt er gyldig kan ta frimodigheten fra hvem som helst. Har jeg det som skal til for å velsigne? Jeg lar familien til Rebekka være svaret på det spørsmålet. De kom helt enkelt sammen for å velsigne henne når hun skulle forlate barndomshjemmet (24,57-60). Velsignelsen de gir er nok ikke den jeg skulle gitt i samme situasjon men jeg er overbevist om at den ble gitt i kjærlighet med håp om det aller beste og det tror jeg er godt nok.

Den tredje kategorien Mitchell nevner er Gud som velsigner mennesket.

Gud velsigner Abraham etter at han har blitt prøvet (22,16-18). Gud velsigner Isak etter at hans far er død (25,11). Gud velsigner Jakob når han er på flykt (28,12-15). Det er Gud som velsigner når han sier til Abraham; *Jeg vil velsigne den som velsigner deg men den som forbanner deg, skal jeg forbanne* (12,3).

Men er det Gud eller Isak som velsigner Jakob ved dødsleiet (27,27-29) og når han skal reise (28,3-4)? Det kan virke som er ganske meningsløst spørsmål spesielt når jeg allerede har konstatert at det er Isak som velsigner ved dødsleiet og at han er velegnet til å gjøre det. Westermann er av den samme meningen. Der i mot mener han at det er Gud som velsigner Jakob når han skal reise. Han forklarer det med at den første velsignelsen inneholder magiske element noe den andre ikke gjør. Gud trenger ikke magi.¹⁰³ Det er Gud selv som velsigner den han har utvalgt som bærer av Abrahamsvelsignelsen.

Det er allikevel vanskelig å følge Westermanns argumentasjon fordi det er Isak som fremsier begge velsignelsene. Men ved begge tilfellene betror han Jakob til Gud. Når Isak velsigner Jakob ved dødsleiet ber han *הַאֵלֹהִים יִתְּנֶנּוּ לְךָ מָטֵה גֹדֶד* måtte Gud gi deg... (27,28) og når Jakob skal reise ber Isak *וַאֵל שַׁדַּי יְבָרֶכְךָ אֲתָךְ* måtte El Shaddai velsigne deg (28,3).¹⁰⁴ Detago påpeker at den eneste forskjellen egentlig er at Isak er enda tydeligere i den andre velsignelsen med at han betror Jakob til Gud. *Måtte Gud den veldige velsigne deg...*(v.3) *Måtte han gi deg...*(v.4).

¹⁰¹ Detago, The efficacy of parental blessing, 168

¹⁰² Detago, The efficacy of parental blessing, 219

¹⁰³ Westermann, *Genesis 12-36*,448

¹⁰⁴ Norsk Bibel, 2011 Måtte Gud den veldige velsigne deg

Detago referer også til samtidige kulturer der guddommen til syvende og sist er den ansvarlige for velstand og helse. Guddommen bruker hellige menn og politiske ledere som formidlere men er som sagt selv den ytterst ansvarlige.¹⁰⁵

Isaks bønn bekrefter at også han tror at det er Gud som er kilden til all velsignelse.

Gjennom bønnen kan mennesket be om Guds velsignelse.

Mitchell skiller mellom to typer av bønn.¹⁰⁶

Først et det bønnene der man ber at Gud skal velsigne når han i utgangspunktet ikke har lovet noe som helst. Det handler oftest om at man ber Gud om hjelp eller at han skal gi noe man ønsker eller trenger for seg selv eller andre. En slik bønn er mulig fordi det finnes en forståelse av at Gud hører og svarer på bønner som er rettet til ham. Dette er konkrete bønner og det vil bli tydelig om Gud svarer eller ikke. Det er begrenset kraft i bønnene i den forstand at man ikke kan tvinge Gud til å velsigne hvis personen man vil skal velsignes er uegnet. Når Gud der i mot svarer på bønn er velsignelsen som oftest i samspill med det daglige livet. (Om Guds velsignelse av skapelsen. 4.3.)

Den andre typen av bønner er de som allerede henviser til løfter om Guds velsignelse eller til noe som man kan forvente at Gud skal velsigne uansett bønn. Bønnen Isak bad når Jakob skall reise er et eksempel på en slik bønn(28,3-4).

Isak ber at Gud skal velsigne Jakob med Abrahams velsignelse. Når han gjør det henviser han til Guds løfter. Gud har jo allerede lovet å velsigne Abraham og hans etterkommere og Jakob er allerede utvalgt som bærer av Abrahamsvelsignelsen. Velsignelsen skal påminne Jakob om hans utvelgelse før han gir seg ut på reisen.

Jeg er usikker på om velsignelsen Jakob får *bare* var en påminnelse. Men jeg skjønner Mitchells poeng. Bønner som henviser til Guds løfter både minner, forsikrer og trygger vedkommende om at Gud vil gjøre det han lovet. (Om Guds løfter, 2.2.5.)

3.6. Hvorfor velsigne?

Mitchell¹⁰⁷ mener at Guds hensikt med å velsigne patriarkene er å få dem inn i en nær relasjon med seg selv. Han tenker her på Abrahamsvelsignelsen. Velsignelsen brukes som en motivasjon for at patriarkene skal lyde ham, forlate sine hjem og inngå et forbund med ham. Guds overordnede tanke er at han ønsker å velsigne alle folk og gjennom patriarkene er det en mulighet. Vennskap og kjenneskap til patriarkene medfører velsignelse. De er en slags formidler av velsignelsen (12,3;26,28-30) og velsignelsen brukes helt enkelt som et redskap til å forandre og overtale.

Jeg har tidligere omtalt Gud som aktivt nærværende i det som skjer samtidig som han lar den enkelte styre ut fra sine ønsker og behov. (Om Gud, 2.2.1.)

Hvordan stemmer den beskrivelsen med bildet av en Gud som bruker velsignelsen som et makt middel? Jeg mener det fungerer hvis relasjonen Gud tilbyr er positiv. På slutten av sitt liv beskriver Jakob sin relasjon med Gud slik. *Gud har vært min hyrde fra første stund til denne dag, engelen som har løst meg ut fra alt ondt* (48,16). Relasjonen med Gud har åpenbart vært noe Jakob har satt pris på. Ettersom velsignelse regnes som noe positivt kan jeg ikke se at det er noe problem at andre blir velsignet gjennom patriarkene. Et godt

¹⁰⁵ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 236-237

¹⁰⁶ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 98-106

¹⁰⁷ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 29

eksemplet på dette er når Isaks fiender ønsker fellesskap nettopp fordi de sett hvordan Gud velsignet Isak (26,28).

I det perspektivet virker det ikke urimelig at Gud har en hensikt med velsignelsen. Samtidig kan man ikke komme bort fra at det er betingelser heftet til den.

Historien der Abraham blir prøvet av Gud avsluttes med at Gud velsigner Abraham *fordi* han var lydige. Abraham var villig til å ofre sin sønn og for dette blir han velsignet (22,16-17). Det kan til og med finnes en betingelse knyttet til velsignelsen Abraham får når han forlater sitt hjemland (12,1-3). Den hebraiske teksten kan forstås som at Abraham skal forlate landet *så at* Gud kan gjøre ham til en stor nasjon.¹⁰⁸

Der i mot er det ikke noen tvil om at Isak ble velsignet *fordi* hans far, Abraham hadde vært lydige (26,4-5). Abrahams lydighet er en betingelse for at velsignelsen skal oppfylles. Hvis Abraham ikke hadde vært lydige ville det ikke være noen hensikt å overføre velsignelsen til neste generasjon. Jakob mottar også velsignelsen på grunn av Abrahams lydighet.

Jakob blir ikke velsignet *fordi* han hadde vært spesielt lydige. Han gikk sin egen vei til velsignelsen og den eneste han var lydige mot underveis var hans egen mor (27,8,11). Det ser altså ikke ut som om det hefter noen betingelse ved Jakobs utvelgelse eller velsignelse.

Fretheim¹⁰⁹ forklarer det med at Gud gjør ikke mennesker perfekte før han bestemmer seg for å arbeide i og gjennom dem. Guds arbeide i verden vil alltid være påvirket av løgn og bedrag. Mennesker vil alltid være illojale, syndfulle og gjøre mistak. På en eller annen måte vil det selvfølgelig distrahere den guddommelige planen. Men for Gud er trofasthet viktig og det viser han gjennom å holder seg til avtaler og løfter. På tross av at menneskene ofte kommer til kort vil han bruke dem for å bringe liv og velvære for så mange som mulig. Karakterene i fortellingen om Jakob viser at Gud ikke er opptatt av moral når han gjør sine valg. Valget var jo egentlig gjort før de var født. Jakobs oppførsel har ikke med saken å gjøre. Gud bruker hvem han vil men det gjør ham også sårbar i den forstand at han kan bli linket til mennesker med dårlig rykte. På den måten utsetter seg Gud for kritikk.

Både Gud og mennesker velsigner av velvilje men det betyr ikke at alle opplever velsignelsen som ubetinget positiv. Når Gud velsigner Jakob og hans etterkommere i Egypt slik at de blir et stort folk oppleves dette til slutt som en trussel for landets makthavere (Ex.1,9).

Brueggemann påpeker også at velsignelsen som i utgangspunktet var etterlengtet ble en byrde for Jakob. På grunn av velsignelsen ble han en flykting fra hjemmet. Guddommelig utvelgelse medfører både velsignelse og fare.¹¹⁰

Det er sant at Jakob må flykte men jeg mener at det først og fremst ikke er på grunn av velsignelsen men på hans umoralske handlende. Jeg tror ikke at Gud velsigner for å utsette "den velsignede" eller dennes omgivelser i vanskeligheter.

Jeg er også overbevist om at makthaverne i Egypt kunne ha sett på israelittene som en resurs hvis de hadde ønsket slik filisterkongen Abimelek gjorde overfor Isak (26,28).

¹⁰⁸ Detago, *The efficacy of parental blessing*, 35. v.2 en 1-konjunksjon.

¹⁰⁹ Fretheim, *Which blessing does Isaac give Jacob?* 283-284

¹¹⁰ Brueggemann, *Genesis*, 227

3.7. Velsignelse eller forbannelse?

*Se langt borte fra fruktbar jord
Skal du bo,
der ingen dugg faller fra himmelen.
Av sverd skal du leve,
din bror skal du tjene.
Men når du river deg løs,
skal du kaste åket hans
av nakken. (27,39-40)*

Herbert er tydelig på at det er en forbannelse. Esau skal bo i ufruktbar jord, Edom. Jakt skal være hans eneste mulighet. Langt fram i tiden klarer Edom endelig å løsrive seg (2 Kong.8,20).¹¹¹ Men det Edom det tales om her er landet Edom ikke Esau som person. (Ekskurs, Israel og Edom, 22)

Gerhard von Rad der i mot mener at Isak vil velsigne men at han savner styrken. Han brukte seg selv i velsignelsen til Jakob og nå har han ikke mer å gi. Det eneste han får til er en slags velsignelse som er ekstra bitter fordi den begynner omtrent som velsignelsen til Jakob mens fortsettelsen blir det motsatte.

Men selvfølgelig finnes det noen som mener det er en fullverdig velsignelse Esau mottar. Isak ville aldri forbanne sønnen han elsker! Velsignelsen inneholder både løfte om bosted og fremtid. Han skal leve på steppen som et nomadefolk. Livet blir hardere enn for Jakob men det gjelder ikke for alltid. Han skal rive seg løs.¹¹²

Hva er det egentlig? Er det en velsignelse eller forbannelse som Esau fikk.

Jeg har flere ganger påpekt at Esau ble en rik mann som levde et godt liv med seg selv og andre. Det finnes ikke noe i hans liv som skulle tilsi at han var en forbannet mann.

(Om Esau, 2.2.5.)

Allikevel har jeg karakterisert det som en forbannelse på grunn av Esaus reaksjon. Hvis det hadde vært en velsignelse synes jeg han skulle vært fornøyd og ikke hatt noen grunn til å hate sin bror.

I motsetning til meg er det noen som mener at teksten i seg selv, *Esau la Jakob for hat på grunn av velsignelsen som faren hadde gitt ham* (27,41) forteller at det er en velsignelse Esau har fått.¹¹³ Jeg mener at teksten kan forstås på to måter. Enten som at Esau har fått en velsignelse som han ikke liker eller at Jakob har fått en velsignelse noe Esau misliker. Det er kanskje den første måten å forstå teksten på som er vanligst men jeg får støtte i min tolkning når den svenske bibelen skriver *Esau fylldes med hat mot Jakob på grund av den välsignelsen som hans far hade givit Jakob*.

Men uansett om det var en velsignelse eller forbannelse han fikk så var det helt sikkert ikke hva Esau hadde tenkt seg.

I engelsk litteratur bruker man gjerne ordet ”anti-blessing” og ikke ”curse” når man omtaler det Esau fikk.¹¹⁴ Det vil si ”anti-velsignelse” isteden for en forbannelse.

¹¹¹ Herbert, *Genesis 12-50*, 81

¹¹² Michelsen, *Fortolkning til Første Mosebok*, 222

¹¹³ Fretheim, *Which blessing does Isaac give Jacob?* 289

¹¹⁴ Detago, *The Efficacy of Parental Blessing*, 223

”Anti” betyr noe som virker mot,¹¹⁵ altså en *mot*velsignelse. Det høres ikke like tungt og alvorlig ut som en forbannelse men i prinsippet er det samme sak. Motsatsen til velsignelse er forbannelse.

En forbannelse er ord, uttalt i hensikt å straffe eller skade noen. Ordene trenger inn i sjelen for å ødelegge. Dette er spesielt smertefullt og virksomt hvis vedkommende allerede er svak på grunn av feil og misstak som man gjort.¹¹⁶

Men også tørke, missvekst og sult i en kultur der man er avhengig av markens grøde vil absolutt anses som en forbannelse. Senere i historien når Guds utvalgte folk har lover å forhold seg til blir også død, sykdom, landsforvisning, misshandel, undertrykkelse, lidelse og redsel regnet som forbannelse (Deutro.28,20-68).

Overraskende finnes det i GT noen tilfeller der ordet velsigne בָּרַךְ blir brukt for å uttrykke gudsbespottelse eller forbannelse.¹¹⁷ Det er ikke tilfelle i denne fortellingen.

Ordet som blir brukt når Jakob uttrykker sin bekymring for å bli forbannet og hans mor svarer at den forbannelsen kan hun godt ta er קָלָהָה (Gen,27,12-13). Det brukes her som et antonym dvs. motsats til ”velsignelse”.

Verbet ”å forbanne” har noe forskjellig betydning avhengig av konjugasjon.¹¹⁸ I qal betyr det å være uten betydning, å være for lett og derfor bli satt til side. I den mer aktive formen piel handler det om å forbanne noen eller å erklære at vedkommende er forbannet. Mens i hifil behandler man noen med forakt eller ringeakt. Det regnes som en mild form av forbannelse.

Jakob er ikke først og fremst redd for å bli satt til side eller å bli foraktet.

Detago mener at Jakob er redd at faren skal nedkalle en forbannelse som gir uhell og som har en dødelig utgang. Det forutsettes at den som uttaler en slik forbannelse er en autoritesperson og det er Isak.¹¹⁹

Det finns også andre ord for å forbanne, blant annet אֵלֶּה og אָרַר.

Det er אָרַר som er brukt i velsignelsen Jakob mottar. *Forbannet er de som forbanner deg* (27,29a). Det betyr at man erklærer noen forbannet og det anses som en sterk form av forbannelse. Den fratar fordeler fra vedkommende og brukes som en juridisk forbannelse for dem som har gjort onde ting.

אֵלֶּה blir vanligvis brukt i juridiske sammenhanger som en betinget forbannelse for å bevise skyld, beskytte eiendom eller bekrefte en avtale.¹²⁰

Gud selv uttaler også forbannelser. Hans folk får gjennom historien høre hva som vil skje med dem hvis de vender ham ryggen (Jer. 11,3-5).

En forbannelse kan gjøres om på samme måte som en velsignelse.¹²¹ Det fortelles om en sønn som pådro seg en forbannelse som moren hadde uttalt men så fort hun skjønner dette gjør hun om forbannelsen til en velsignelse i Guds navn (Dom.17,1-3).

¹¹⁵ Engelsk-norsk ordbok, 33

¹¹⁶ Herbert, *Genesis 12-50, Abraham and his Heirs*, 79

¹¹⁷ The Anchor Bible Dictionary, volume 1, 754. 1 Kong. 21,13; Job.2,9

¹¹⁸ Detago, *The efficacy of Parental Blessing*, 181

¹¹⁹ Detago, *The efficacy of Parental Blessing*, 182

¹²⁰ The Anchor Bible Dictionary, volume 1,756

Likeså kan en forbannelse forutsies på lik linje med en velsignelse. Gud skal forbanne dem som forbanner Jakob og velsigne dem som velsigner ham (Gen.27,29b)
Hvis Gud er fri til å forbanne slik han ønsker så gjelder ikke det for hans skapning.
Det er ikke lov å forbanne sine foreldre, blinde og døve, kongen eller Gud.
Hvis man gjør noe av dette kan det få fryktelige konsekvenser.¹²²

Forbannelsen kan også ledsages av forskjellige symbolske handlinger. Å kaste stein og støv på den man forbanner er sikkert virkningsfullt (2Sam.16,5-14) men å understreke sitt budskap med et partert dyr eller menneske er noe helt annet(1 Sam. 11,6-7; Dom.19,29-30).
Forbannelsens gru er ikke til å ta miste på.

Når jeg har sett hva en forbannelse kan inneholde og de konsekvenser den kan få har jeg vanskelig for å tro at det er en forbannelse Isak gir til sønnen han elsker.
Brueggemanns beskrivelse av Isaks smerte når han innser at han ikke kan velsigne sin sønn er overbevisende.¹²³ Ingen vil leve et ikke-velsignet liv og ingen normal far ønsker et slikt liv for sin sønn. Derfor er det i følge Brueggermann en slags velsignelse Isak til slutt klarer å presse fram.
Westermann tenker i de samme banene. Velsignelsen inneholder en viktig komponent nemlig at Esau skal leve. Han får livets gave og løfter om frihet.¹²⁴
Det er ikke noe enkelt liv han blir forespeilet men det handler med all tydelighet om liv og ikke død. Isak er på ingen måte ute etter å straffe eller skade Esau.
Ordene har ikke ødelagt hans liv.

Men hva betyr ordene hvis det er Edom som er mottakeren?
Det er ikke bruklig å tale om at nasjoner tjener hverandre. Men man kan godt se uttrykket *din bror skal du tjene* (v.40) som en hentydning til kampen mellom Edom og Israel. Det er en langvarig konflikt som tar seg forskjellige uttrykk .
Men når Gud vil straffe Edom fordi de har sviktet sitt broderfolk Israel (Esek.35,1-14) er det forbannelsens vokabular som blir brukt. *Byene dine legger jeg i ruiner og selv skal du bli ødemark* (v.4) og *jeg lar deg blø, og blod skal forfølge deg* (v.6).
Det ser ut som Guds velsignelse av Israel kan medføre forbannelse for Edom.
(Ekskurs, Israel og Edom, 22)

¹²¹ The Anchor Bible Dictionary, volume1, 756

¹²² The International standard Bible, volume 4, 1218 (Ex.21,17; 3Mos.19,14; 2 Sam.16; 5-12; 3Mos.,24,11-16)

¹²³ Brueggemann, *Genesis*, 233

¹²⁴ Westermann, *Genesis 12-36*,443

3.8. Sammenfatning

Så langt har det fremst handlet om to typer velsignelse. Velsignelsen ved dødsleiet og Abrahamsvelsignelsen. Begge velsignelsene er gitt i forbindelse med avskjed. Men det har også blitt nevnt andre velsignelser. Abrahams tjener velsigner Gud i ren glede når han finner en kone til Isak og Rebekkas familie velsigner henne når hun som ung brud skal reise til Isak. Det har vist seg at utvelgelse er nødvendig for Abrahamsvelsignelsen men ikke nødvendigvis for velsignelsen ved dødsleiet. Allikevel skjer det en slags utvelgelse der også. Isak velger Esau men han får ikke velsignelsen på grunn av valgene Jakob og Rebekka gjør. Det var heller ikke meningen at Esau skulle få den velsignelsen fordi han ikke var utvalgt til å bo i landet.

Det er ikke bare den utvalgte som blir velsignet. Esau mottar ikke noen tydelig velsignelse men hans liv blir på alle måter velsignet. Likeså viser det seg at de som lever i en slags relasjon med patriarkene blir velsignet gjennom dem.

Relasjon er et viktig nøkkelord når det gjelder velsignelsen. Gud velsigner fordi han vil noen vel. Det samme gjelder når mennesker velsigner. Som svar på Guds velsignelse lovpriser/velsigner mennesket Gud.

Det er Gud som er velsignelsens kilde og gjennom bønn kan vi be om velsignelse både for oss selv og andre. Vi kan også minne både Gud og oss selv om hans løfter. Det er kanskje her magien i velsignelsen hører hjemme. Det er mye vi ikke kan forstå men det spørs om ikke velsignelsens magi handler om at velsignelsen berører selve livet både hos den som velsigner og den som blir velsignet.

Forbannelsen, velsignelsens antagonist har ikke noen stor plass i fortellingen om Jakob men den finnes der allikevel som en mørk skygge.

4. Velsignelse i GT

Velsignelsen forsvinner ikke med patriarkene. Gud forstetter å velsigne de han har utvalgt samtidig som han gjennom skapelsen velsigner hele sin skapelse. Forbannelsen forsvinner heller ikke men den har lite å si så lenge Gud velsigner.

Gud viser også hvordan han vil at det gudstjenestefeirende fellesskapet skal velsignes.

4.1. Abrahams velsignelse, hvor tok den veien?

Abrahams velsignelsen er velsignelsen som Gud gav til patriarkene. Men hva skjer med velsignelsen når Jakob, den siste patriarken dør?

Jakobs etterkommere ble boende i Egypt. Gud velsignet dem og de ble mange. Til slutt ble de en trussel for makthaverne som gjorde alt for å knekke isrealittene. Etter mye lidelse forlater de Egypt for å vende tilbake til landet Gud en gang for lenge siden hadde lovet deres forfedre Abraham, Isak og Jakob.

Patriarkenes etterkommere får oppleve at Abrahams velsignelse blir virkelighet. Gud før dem inn i landet og gir dem Kanaan som sin eiendom (Deutro.7,1). Men Gud slutter ikke å velsigne i og med at de endelig har nådd målet. Han velsigner dem også der (Deutro.15,4). Gud ønsker fortsatt å velsigne alle mennesker men nå har han valgt et folk, isrealittene, patriarkenes etterkommere. Gud utvalgte dem ikke fordi de var bedre, frommere eller sterkere enn andre folk. Han valgte dem av kjærlighet. (Deutro.7,7-13). Men det betyr ikke at de er passive mottakere av velsignelsen. Gud forventer at de holder sin del av forbundet han har opprettet med dem. Hvis de gjør det vil han velsigne dem. Hvis de ikke gjør det forbanner han dem (Deutro.11,26-27).

Men det er allikevel ikke pen oppførsel og lydighet som er forutsetningen for velsignelsen. Det er relasjonen mellom Gud og folket som er velsignelsens fundamentet.¹²⁵ Egentlig er det relasjonen i seg selv som er selve velsignelsen. Alt det gode de mottar er gaver som Gud gir for å vise sin velvilje til den enkelte eller nasjonen som helhet.

På samme måte som patriarkene ble lovet at Gud skulle velsigne dem med fruktbarhet i form av god avling og mange barn lover Gud det samme for hans utvalgte folk (Ex.23,25). Han åpner sitt velfylte forråds-kammer, himmelen og gir *landet regn i rett tid og velsigne alt dine hender gjør* (Deutro.28,12).

Velsignelsen handler i stort sett om at de naturlige prosessene fungerer bedre enn normalt. Det er ikke noe overnaturlig eller merkelig som skjer. Gud bare gjør det naturlige så mye bedre og rikere!¹²⁶ Det er heller ikke rart at fertilitet er den vanligste velsignelsen ettersom mange barn er en av de verdifulleste gavene man kunne få (Ords.17,6). Mange barn er en garanti for en trygg alderdom.

Nå må det allikevel sies at alt ikke er fryd og gammen. På samme måte som Jakobs liv viser at et velsignet liv ikke nødvendigvis er et enkelt liv, viser Israels historie at utvelgelsen kan være både smertefull og vanskelig (Deutro.32,9ff)

¹²⁵ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 43

¹²⁶ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 39

4.2. Den Gud velsigner kan ingen forbanne (Numeri 22-24)

Fortellingen om Bileam bekrefter at det er Gud som velsigner og at Gud ikke tar tilbake sin velsignelse. I tillegg blir det tydelig at den som velsigner Israel blir selv velsignet og den som forbanner Israel blir forbannet. Fortellingen sier også noe om magien i velsignelsen. Det man ikke helt kan forstå. Bileam kan bare velsigne fordi Gud vil. Hva Bileam vil er uvesentlig.

Kongen av Moab, Balak visste sannsynligvis ikke noe om dette. Han er redd for israelittenes styrke på slagfeltet og sender bud til Bileam. Han tilbyr penger hvis Bileam forbanner Israel. Bileam har et rykte på seg som sier at den han velsigner er velsignet og den han forbanner er forbannet (22.6). Balak bruker verbet אָרַר som er et sterkt ord for å forbanne, når han oppfordrer Bileam til å komme (22,6a).

(Om forbannelse 3.7.)

Hvem er denne Bileam som sitter inne med slike evner?¹²⁷ Han blir omtalt som en spåmann (Jos.13,22) men blir også regnet som en gudsmann.¹²⁸ Spåmenn er i utgangs punktet ikke akseptert i Israel (Deutro.18,10) og derfor er det merkelig at Bileam kommuniserer så enkelt med Gud. Det fortelles nemlig at Gud kom til Bileam om natten og fortalte at Bileam ikke skal bli med budbærerne. Han skal heller ikke forbanne Israel fordi Israel er velsignet (22,13).

Når Bileam ikke blir med sender Balak nye sendebud med store løfter hvis Bileam blir med dem. Bileam svarer at for ingen penger i verden kan han gå imot Guds ord. Allikevel ber han tjenerne å bli over natten så han kan få vite hva Gud vil. Gud kommer til ham enda en gang og denne gangen sier han at Bileam skal bli med dem men at han bare må gjøre det Gud sier til ham.

Hvorfor forandrer Gud mening? Noen mener at det ikke hadde blitt noen historie hvis han ikke hadde gjort det.¹²⁹ Litt merkelig konklusjon synes jeg. Da har jeg mer sans for den jødiske tenkingen som knytter hendelsen til læren om menneskets ansvarlighet og frie vilje. Den sier at mennesket blir ledet inn på den veien hun selv ønsker å gå.¹³⁰ Men egentlig tror jeg at Gud ble så oppgitt på Bileam som ikke kan la være å spørre om råd når han fra starten av har fått et tydelig nei. Kanskje Bileam innerst inne ville gjøre kongen til lags?

Neste morgen setter seg Bileam på sitt esel sammen med høvdingene fra Moab. Da står det at Guds vrede flammet opp fordi Bileam dro av sted (22,22)!

En Herrens engel med et løftet sverd stiller seg på veien fremfor Bileam. Men det er bare eselet som ser den. Eselet prøver å komme forbi på forskjellige måter uten å lykkes og når det til sist legger seg rett ned på veien kan ikke Bileam holde igjen raseriet. Da begynner eselet å snakke. Det spør; *Hva har jeg gjort deg* (22,28)?

¹²⁷ Milgrom, Numbers, 469- 473 belyser dette spørsmålet mer utdypende.

¹²⁸ Milgrom, Numbers,472

¹²⁹ Milgrom, Numbers, 189

¹³⁰ Milgrom, Numbers, 189

Når Gud åpner Bileams øyne ser han engelen med sverdet og han faller ned med ansiktet mot jorden. Engelen forteller at han står der som Bileams motstander fordi Bileam har lagt ut på en farlig vei (22,32).

Men det ser ikke ut som om Bileam skjønner alvoret fordi han sier at *hvis dette er galt i dine øyne, skal jeg vende tilbake* (22,34). Engelen sier det samme som Gud. Bli med men *ikke si noe annet enn det jeg byr deg* (22,35).

Når Bileam endelig er framme hos Balak regner denne selvfølgelig med at Bileam skal forbanne Israel. Men Bileam forteller at han bare kan si det Gud legger i hans munn (22,38). Hvorfor Bileam egentlig har kommet er umulig å vite. Tror han kanskje at Gud skal forandre mening? Eller har han en helt annen plan?

Når man leser hva som siden skjer kan man faktisk tro at Bileam er en Guds gave til Israel. Isteden for å forbanne Israel velsigner han dem. Den moabittiske kongen er selvfølgelig oppgitt og spør Bileam; *Hva er det du gjør mot meg? Jeg ga deg i oppdrag å forbanne mine fiender, og se, nå har du velsignet dem rikt* (23,11)!

Bileam svarer som det er at han bare kan si det som Gud legger i hans munn. Fire ganger skjer det samme.

Velsignelsene bærer preg av en visdomstale og den første velsignelsen forteller noe om Israels situasjon (23,7-10). De er et stort folk som ikke skal bli forbannet fordi Gud ikke har forbannet dem. Bileam kan heller ikke kalle ned Guds vrede over dem når Herren ikke er vred (v.8).

Den andre velsignelsen (23,19) begynner med at Gud ikke lyver eller skifter mening. Man kan være trygg på at det han har lovet det holder han og Gud har gitt Bileam i oppdrag å velsigne Israel og når Gud velsigner kan ikke Bileam forbanne (v.20). Israel forespeiles en lysende fremtid og sammenlignes med en mektig løve som ikke gir seg før dens bytte er drept (v.24)! Det fortelles videre at når Bileam så at det var godt i Herrens øyne at Israel ble velsignet søkte han ikke råd hos Gud slik han pleide.

Mens han stod å så ut over israelittene kom Guds ånd over ham og han uttalte enda en velsignelse (24,1-9). Hovedbudskapet er at Israel er velsignet med fruktbarhet og Israels fiendene skal bli beseiret. Velsignelsen avsluttes med de kjente ordene *velsignet er den som velsigner deg, forbannet den som forbanner deg* (v.9). (Om velsignelsen 2.2.3.)

Nå har kongen av Moab blitt skikkelig sint og forlanger at Bileam skal dra hjem. Den ære han hadde tenkt å vise Bileam etter endt oppdrag mener han at Gud har tatt i fra Bileam. Men Bileam svarer at ingen rikedom i verden kan få ham til å gå imot Gud. Det spiller ingen rolle hva hans hjerte sier, godt eller ondt. *Det Herren har sagt må jeg si* (24,13). Før Bileam drar hjem velsigner han Israel enda en gang (24,15-24). Det er en profeti om landets seir over sine fiender. Moab skal bli knust (v.17b) og *Edom skal bli hørtatt* (v.18). I tillegg til Moab og Edom er det flere andre land Israel skal vise sin makt over.

Israel blir rikelig velsignet og enda en gang blir det bekreftet at de også skal være til velsignelse eller forbannelse for andre (24,9b). Kongen av Moab ønsket å forbanne Israel men ble faktisk selv forbannet (24,17).

Bileam fremstår som en merkelig skikkelse. På ene siden veldig dedikert sitt oppdrag som formidler av Guds ord og på den andre siden ikke helt tydelig i sin ferd. Det skal også vise seg at han faktisk ikke er på Israels side i det hele tatt (Num,31,16).

Men det virker som om Gud ikke er opptatt av Bileams moral eller hensikter. Gud bruker helt enkelt Bileam til å velsigne Israel samtidig som han tydeliggjør at ingen kan forbanne den han har velsignet.

Min egen erfaring sier at det er naturlig å velsigne dem jeg har en god relasjon til og som jeg bare vil vel. Men det er ikke like naturlig å velsigne den som har gjort meg eller andre ille. Det går ikke å velsigne på falske premisser. Det må være noen form av frihet og velvilje i relasjonen ellers føles det bare feil. Jeg finner ikke noe av dette hos Bileam. Han bare gjør det Gud forteller ham å gjøre og det er kanskje derfor han ikke er til å stole på i det lange løp.

4.3. Gud velsigner skapelsen

Som skaper står Gud i en spesiell relasjon til skapelsen. Når han velsigner sin skapelse viser han at han vil den vel.

Når Gud hadde skapt dyrene og menneskene velsignet ham dem og sa at de skulle være fruktbare og bli mange (Gen.1,22,28; 5,2). Mitchell konstaterer at mange har missforstått innholdet i Guds velsignelse.¹³¹ Det har nemlig blitt oppfattet som at Gud der og da ga dyr og mennesker evnen til å reprodusere seg. Man tenker seg at Gud brukte sitt ord for å skape fertiliteten på samme måte som han skapte alt det andre. *Gud sa...og det ble* (Gen.1). Mitchell mener at dette ikke er riktig. Ettersom Gud bruker ordet בָּרַךְ, velsigne og ikke noe annet verb som kommanderer skapelsen til å gjøre noe den ikke har hatt evne til tidligere viser Gud at han *ønsker* at de skal formere seg. Det samme ønsket kommer igjen men nå som løfte når Gud velsigner patriarkene og Israel med fruktbarhet slik at de blir et stort folk (Gen.17,6;26,4;28,3).Jorden bær rikelig grøde og familiene blir barnerike

Jeg tror Mitchell vil vise at evnen til å forøke seg finnes nedlagt i mennesket fra begynnelsen av og at velsignelsen bekrefter at Gud vil at den evnen skal brukes med et rikelig resultat. Spørsmålet er hva som skjer når patriarkene, patriarkenes koner ikke får barn. Da er det ikke nok med den naturlige evnen som er lagt ned i skapelsen. Gud må gripe inn for at velsignelsen skal bli virkelighet. (Om Guds aktive medvirking, 3.1.)

Gud velsigner ikke bare dyrene og menneskene han velsigner også den syvende dagen (Gen.2,3). Velsignelsen forteller noe om Guds hensikter. Han gjør denne dagen til en hellig dag som et minne om at det var den dagen han hvilte. Senere blir denne dagen en kilde til velsignelse for menneskene. En dag for hvile og fornyelse (Ex.20,11). Det har faktisk blitt hevdet at Gud ga denne dagen en spesiell ”velsignelses- kraft” som ble overført til mennesker!¹³²

I fortellingen om patriarkene blir det fortalt om mennesker som blir velsignet gjennom patriarkene. Det er annerledes når det gjelder skapelsen ettersom velsignelsen gjelder alle. Det regner på den rettferdige som på den urettferdige.¹³³

Ettersom alle mennesker er en del av skapelsen har alle tilgang til skapelsens velsignelser. Årstidenes vekslinger, høstens frukter, regnet etter tørketiden, markens grøde, barnets fødsel... Gjennom Guds pågående skapelse foregår det hele tiden en livgivende aktivitet. Velsignelsen er en Guds gave til hele skapelsen. Dens goder gir oss en trygghet på at vi har det vi trenger for å leve. Derfor oppleves det som en forbannelse når missvekst og hungersnød slår til.

¹³¹ Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 62

¹³² Mitchell, *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, 65

¹³³ Fretheim, *Which blessing does Isaac give Jacob*, 281

Velsignelsen som blir gitt gjennom skapelsen handler fremst om fruktbarhet, velstand og maktposisjoner i samfunnet. Velsignelsen Jakob mottar av Isak ved dødsleiet (1Mos,27,27-29) er et godt eksempel på en slik velsignelse.

I følge Fretheim kan alle i Guds skapelse formidle og oppleve en slik velsignelse uavhengig av vedkommendes kjennskap til Gud.¹³⁴

Men Fretheim sier også at på tross av at denne velsignelsen er både livgivende og positiv så er den ikke nok i det lange løp. Det er først i møtet med Abrahamsvelsignelsen livet blir rikere og mer fullkommen. Det er i møtet med de ”utvalgte” som man blir mer oppmerksom på godheten og velviljen Gud har for sin skapelse.

Jeg ville nok sagt det noe annerledes. Det er først når man kjenner Skaperen man helt og fullt kan forstå velsignelsens rikdom og mangfold.

I skapelsen fikk mennesket et spesielt ansvar for skapelsen (Gen.1,26) og skal skaperverkets velsignelser komme alle til del er det nødvendig at den enkelte tar forvaltnings og fordelingsoppgaven alvorlig.

4.4. Den aronittiske velsignelsen (Numeri.6,24-26)

Velsignelsens plass er selvfølgelig ikke bare i familiesetningen i form av avskjedsvelsignelser ved dødsleiet eller ved reiser. Den har også sin plass innenfor kulten. Under Israels vandring fra Egypt til det lovede landet skjer det et utvikling i folkets religiøse liv. Gud utser Aron og hans sønner til prester (Ex.29,1ff.). Senere fikk også levittene del i prestetjenesten (Num.4,5). En av prestens viktigste oppgaver er å velsigne Israel i Guds navn (Deut.10,8,21,5).

Moses får i oppdrag av Gud å fortelle hvordan Aron og hans sønner skal velsigne israelittene (Num.6,22-23). Det er denne velsignelsen som kalles den aronittiske velsignelsen. Det er mulig at det var den Aron velsignet folket med ved innvielsen av templet (Lev.9,21,22) og med stor sannsynlighet ble den senere en del av tempelliturgien.¹³⁵ Det er den samme velsignelsen som fortsatt brukes av jøder og kristne i det gudstjenesteførende fellesskapet over hele verden.

24 Herren velsigne deg
og bevare deg!

25 Herren la sitt ansikt
lyse over deg
og være deg nådig!

26 Herren løfte sitt ansikt mot deg
og gi deg fred!

Her er det ikke tvil om hvem det er som velsigner. Det er Gud, ikke Moses, Aron eller hans sønner. יהוה, Herren er gjentatt i hvert vers dvs. tre ganger og Gud avslutter med å si til Moses at det er han som velsigner. *og jeg vil velsigne dem* וְאֲנִי אֲבָרְכֶם (v.27).

¹³⁴ Fretheim, *Which blessing does Isaac give Jacob*, 281

¹³⁵ Milgrom, *The JPS Torah Commentary, Numbers*, 51

Velsignelsen er skrevet i en poetisk form som er typisk hebraisk med parallellisme, konsist språk og metaforer.¹³⁶ I den hebraiske teksten består velsignelsen av tre linjer, en for hvert vers. Den første innholder tre ord, den neste fem og den siste syv. Hver linje blir altså lenger og lenger og hvis man vil kan man se det som et speilbilde på velsignelsen som utvider seg fra presten til det store fellesskapet.¹³⁷ Eller man kan se det som et bilde på at jo lenger velsignelsen blir desto rikere blir innholdet. Til slutt kulminerer den i ordet *fred* (v.26)¹³⁸

Hver linje begynner med at Gud beveger seg mot sitt folk og avsluttes med hva han skal gjøre på deres vegne. Velsigne-bevare, lyse-være nådig, løfte-gi fred.

Verbet ”å velsigne” בָּרַךְ (v.23) er skrevet i imperfektum piel. Imperfektum brukes om det som skjer nå og i alminnelighet, dvs. om noe man pleier å gjøre. Det er en slags viljes form som forutsetter et aktivt handlende. Velsignelsen skjer ikke av seg selv. Prestskapet må aktivt gi den. Det kan også indikere at det er noe som varer ved, en form for gjentakelse.¹³⁹ Det er altså en handling som er påbegynt men ikke avsluttet. Den kan også oppfattes som gjentakende, erklærende, forårsakende eller frarøvende¹⁴⁰ Utbø Strandmyr påpeker at det kan virke noe selvmotsigende med en velsignelse som både ”forårsaker og frarøver”. Men hun viser at dette nødvendigvis ikke er tilfelle hvis man forholder seg til at det er Aron og sønnene som har fått oppdraget med å velsigne. Handlingen er påbegynt men ikke fullført. Det betyr at noen annen må fortsette velsignelseshandlingen når Aron og sønnene er døde. I tillegg kan man forstå det som at selve velsignelseshandlingen i fremtiden skal knyttes til prestskapet som Aron og sønnene representerer.¹⁴¹

Velsignelsen er altså ikke en engangshendelse men noe som skal fortsette å utføres i fremtiden. Men det er hele tiden Gud som er oppdragsgiveren samtidig som han er den som velsigner.

Herren velsigne deg og bevare deg, יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ (v.24).

בָּרַךְ, å velsigne er her skrevet i jussiv hvilket innebærer at det er en form for oppfordring.¹⁴² Konteksten avgjør for det meste om subjektet gir uttrykk for sin vilje, sine ønsker eller bønner. Denne konteksten tilsier at verbalhandlingen kan forstås som en bønn.¹⁴³

Jussiv formen sier heller ikke noe om tid. Det betyr at verbalhandlingen ikke er tidsbegrenset. Jussiv innebærer også i følge Utbø Strandmyr at det ikke er opp til den som ber om bønnene blir besvart. Det er subjektet og i dette tilfellet Herren som har ansvaret. Han skal velsigne og bevare og han skal fortsette å gjøre det.

¹³⁶ Olson, *Numbers*, 41

¹³⁷ Olson, *Numbers*, 41

¹³⁸ Wenham, *Numbers*, 90

¹³⁹ Køhn, *Hebraisk grammatikk*, 101

¹⁴⁰ Køhn, *Hebraisk grammatikk*, 94

¹⁴¹ Utbø Strandmyr, *Den aronittiske velsignelsen*, 47

¹⁴² Køhn, *Hebraisk grammatikk*, 103

¹⁴³ Utbø Strandmyr, *Den aronittiske velsignelsen*, 51

שמר betyr ”bevare, beskytte, vokte, overholde”.¹⁴⁴ Gud beskytter Israel fra fare og på den måten skapes et trygt sted der velsignelsen kan blomstre. I salme 121 blir dette utdypet. Verbet שמר forekommer ikke mindre en seks ganger og salmen handler om Guds beskyttelse på alle livets områden.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig,

יְהוָה יִשְׂאֵ אֶת־אָנְפִּי וְיִהְיֶה־לִּי־נֹדֶד׃ (v.25)

Hva innebærer det at Herrens ansikt lyser over Israel? Når Moses er usikker på Guds nærvær svarer Gud; *Mitt ansikt skal gå med, og jeg vil la deg få ro* (Ex.33,12-14). Herrens ansikt er en forsikring om Guds tilstedeværelse. Når Gud isteden vender sitt ansikt fra noen eller skjuler sitt ansikt oppleves det som meget utrygt (Salme 30,8).

Når Moses hadde talt med Gud på Sinai fortelles det at hans ansikt strålte (Ex.34,29-35). Guds nærvær ble veldig påtagelig for Moses og Israels folk.

Ordet for lys i skapelsesberetningen (Gen.1,3) har samme rot som ”å lyse” אור. Det kan bety ”dagslys, morgenlys, sollys, måneskinn, stjernelys, den opplysningen som kunnskap gir eller et smilende ansikt.”¹⁴⁵

Når salmisten ber at Guds ansikt må lyse handler det om å bli frelst fra fiender (Sal.31,17;80,4,8,20). Eller at Herrens ansikt skal lyse for Israel slik at Gud blir kjent og alle folkeslag skal prise ham (Sal.67,2-8). Lyset når utenfor Israels grenser og berører der med alle. Man kan også vandre i livets lys innfor Guds ansikt (Sal.56-14). I tillegg gir lyset fra Guds ansikt lykke fordi hans nærvær gir glede i hjertet (Sal.4,7-8).

Guds ansikts lys taler for glede, trygghet og Guds nærvær.

Når Gud smiler mot sitt folk kan de være trygge på at han er nådig. Det betyr at han vil befri dem fra alle deres problem. Han vil svare på deres bønner, redde dem fra deres fiender, sykdommer og synder.¹⁴⁶

הנוּ betyr ”å være nådig” eller ”å være velvillig” overfor noen. Men har også elementer av støtte og aksept i seg som å hjelpe fattige, gi mat til sultne, befri fra sykdom og død, fremme fred, ikke krig. Alt dette uten at vedkommende nødvendigvis fortjener det¹⁴⁷.

Når Jakob møter Esau sier han at brorens ansikt skinner som Guds ansikt. Jeg tror det var gjenskinnet av Guds nådige ansikt Jakob så. Jakob fortjente ikke Esaus velvilje men han fikk motta den av nåde.

Salmisten ber *Vend deg til meg og vær meg nådig...* (Sal.25,16). Gud har selv fortalt at han er *en barmhjertig og nådig Gud, sen til vrede og rik på miskunn og sannhet* (Ex.34,6). Dette bekrefter han også når han i velsignelsen oppfordrer til å be om hans nåde. Uansett om man fortjener den eller ikke.

Herren løfte sitt ansikt mot deg og gi deg fred,

יְהוָה יִשְׂאֵ אֶת־אָנְפִּי וְיִהְיֶה־לִּי־נֹדֶד׃ (v.26)

¹⁴⁴ Theological dictionary of the Old Testament XV, 286

¹⁴⁵ Theological dictionary of the Old Testament I, 148

¹⁴⁶ Wenham, Numbers, 90

¹⁴⁷ Theological Dictionary of the Old Testament V, 23-24

נשׁוּ "løfte, løfte opp" er ikke bare en fysisk verbalhandling der man løfter noe eller som her retter sitt blikk mot noen. Ordet kan også brukes i forbindelse med tilgivelse fra synd.¹⁴⁸ Å løfte opp sitt blikk betyr at man gir oppmerksomhet til noe. Gud ser på deg og gir deg nåde. שְׁלוֹמִים oversettes ofte med "fred" i motsetning til "krig". Men ordet har også andre betydninger som vennskap, velferd, hell, frelse, lykke og fornuft. Her i denne velsignelsen forstås fred som en konsekvens av Guds handlende til en enkelt person. Da kan שְׁלוֹמִים bety freden som et menneske har med Gud. Ettersom innebyrden av שְׁלוֹמִים er så rikt handler det ikke bare om en relasjonen mellom Gud og menneske. Det handler om hele livet og de gaver Gud gir.¹⁴⁹

Velsignelsen er en bønn om at Gud skal gjøre det han allerede har lovet. På den måten minner den folket om Guds løfter. Han vil gi dem trygghet, fremgang og en generell opplevelse av velvære. Men det viktigste er allikevel relasjonen mellom Gud og folket. Den er velsignelsens forutsetning. Relasjonen opprettholdes på mange måter gjennom den religiøse kulten. Folket vender seg til Gud i bønn og lovprisning og Gud svarer med at han vil velsigne dem.

4.5. Sammenfatning

Abrahams velsignelse blir virkelighet når Israels folk inntar landet patriarkene og deres etterkommere ble lovet. Men Gud slutter ikke å velsigne der. Han vil fortsatt velsigne folket han har utvalgt. Fortellingen om Bileam viser med all tydelighet at Gud har velsignet dem og at det ikke er mulig å forbanne hvis Gud har velsignet. Det er også en fortelling om at det til syvende og sist er Gud som velsigner, ikke mennesker.

Men det betyr ikke at vi ikke kan be om hans velsignelse. I den aronittiske velsignelsen er det prestene som ber om Guds velsignelse. Den velsignelsen viser på hvilken måte han ønsker å velsigne sitt folk. Han vil være tilstede med hele sin oppmerksomhet og gi beskyttelse og fred med alt hva det innebærer uten at man må være spesielt fortjent til det. Guds velsignelse av skaperverket understreker at velsignelsen i form av naturens pågående nyskaping er gitt til alle mennesker. Samtidig som det ikke fratår oss ansvaret med å forvalte skapelsen og fordele velsignelsens goder rettferdig.

¹⁴⁸ *Theological Dictionary of the Old Testament* X, 24

¹⁴⁹ *Theological Dictionary of the Old Testament*, XV, 18; Utbø Strandmyr, *Den aronittiske velsignelsen*, 62

5. Velsignelsen i dag.

Det er ikke lenger vanlig å velsigne sine etterkommere ved dødsleiet. Kanskje man kan si at et rikheldig testamente har fått noe av den samme funksjonen? Når det gjelder Guds spesielle velsignelse over nasjonen Israel er det et omstritt tema som ikke hører hjemme her. Men Nye Testamentet taler også om et folk som Gud har utvalgt. Det er de som regnes som Guds barn gjennom troen på Jesus Kristus (Ef.1,3-5). Om troen sies det at den er *et pant på det vi håper, et bevis for det vi ikke ser* (Hebr.11,1) og det var i denne troen *Isak velsignet Jakob og Esau med tanke på det som skulle komme* (v.20). Det som skulle komme har nå kommet nemlig Jesus, *troens opphavsmann og fullender* (12,2). Gjennom troen på Kristus gjelder Abrahams velsignelse alle som tror, ikke bare for Israels folk men for alle folkeslag. (Gal.3,9,14).

De troende er rikelig velsignet *med all Åndens velsignelse i himmelen* (Ef.1,3). Det betyr at gjennom Ånden får den troende del i Guds gaver til velsignelse for seg selv og andre (1 Kor.12).

Den troende blir velsignet og oppfordres til å velsigne andre. Det sies; *gjengjeld ikke ondt med ondt eller hån med hån. Nei velsign heller, for dere er kalt til å arve velsignelsen* (1 Petr.3,9).

Som svar på Guds godhet er det naturlig at den troende også velsigner Gud. *Velsignet er Gud, vår Herre Jesus Kristi Far...* (Ef.1,3).

Velsignelsen er fortsatt basert på en relasjon. Gud velsigner fordi han har velvilje til dem han velsigner. I NT er ikke først og fremst markens grøde og store barneflokker som anses som en velsignelse. Det handler mer om det indre livet, relasjonen til Gud og sine medmennesker. Men det betyr ikke at det materielle livet har blitt uviktig. Jesus oppfordrer til å stole på Guds omsorg når det gjelder livets opphold (Mt.6,25-34) og Paulus minner de troende om at de ikke trenger å være bekymret for noe. Gud gir sin fred til dem som kommer til ham med sine bekymringer (Fil.4,6-7).

Det har vært og kanskje til en del fortsatt eksisterer en forståelse blant en del kristne om at det bare er å forse seg av Abrahams velsignelsen. Velsignelsen skulle i så fall bestå av fysisk og psykisk helse og ikke minst materiell rikedom som fine biler og store hus.¹⁵⁰ Det blir vanskelig å anse materiell rikedom som et tegn på Guds velsignelse når man vet at en stor del av jordens befolkning er fattig på grunn av en skjevfordeling av godene. Den aronittiske velsignelsen er en god påminnelse om at Gud ønsker å velsigne i dag også. Samtidig forteller den oss noe om velsignelsens innhold og fremfor alt hva velsignelsen baserer seg på, nemlig relasjonen med Gud.

¹⁵⁰ Ulland, *Tidsskrift for sjelesorg*, 39-44

6. Avsluttende ord

Velsignelsen Jakob får ved farens dødsleie forteller noe om hans fremtid og i Abrahamsvelsignelsen bekreftes at Jakob er den Gud har utvalgt. Velsignelsene handler først og fremst om land og etterkommere. Når Gud velsigner skapelsen viser han sin velvilje og omsorg for alle mennesker og i den aronittiske velsignelsen ser vi Guds ønske om å være tilstede i våre liv. Velsignelsene er på mange måter forskjellige og har ulik funksjon samtidig som de viser at velsignelsen handler om en relasjon.

Innledningsvis spurte jeg om det virkelig skjer noe når jeg velsigner mine kjære eller er det bare en ønskedrøm? Når jeg ikke vet hva som er best og ordene mangler kan jeg da stole på at velsignelsen er det beste jeg kan gi dem?

Fortellingen om Jakob og hans familie har vist meg at det er Gud som er velsignelsens kilde og at han vil at jeg skal velsigne. Isak var ikke i sitt livs form når han velsignet sønnene sine men allikevel ble de velsignet. Hverken Jakob eller Esau kunne vise til kloke valg eller hederlig oppførsel, allikevel ble de velsignet.

Man kan vel si at det skyldes en kombinasjon av velvilje og utvelgelse. Relasjonen mellom far og sønn er ikke uten betydning og Guds utvelgelse av Jakob var selvfølgelig en avgjørende faktor. Derfor ble Esaus historie viktig for meg. Han var ikke utvalgt og velsignelsen han fikk var vel ikke den beste. Allikevel ble han velsignet, ikke bare materielt men også i sitt indre liv. Hatet fikk gi vike for tilgivelse og kjærlighet.

Men også Jakobs liv har vært lærerikt. Det har vist at et velsignet liv ikke er det samme som et enkelt liv. Når livet blir vanskelig og man ikke gjør de lureste valgene betyr det ikke at velsignelsen har forsvunnet. Fortellingen om Bileam understreker dette. Den Gud har velsignet er virkelig velsignet!

Jakobs liv viser også på en fremvoksende relasjon til Gud og egentlig er det vel slik at det er relasjonen med Gud som er selve velsignelsen i livet.

Gud er ikke alltid like tydelig i fortellingen men jeg innså etter hvert at han allikevel var der. Han hadde en tanke med Jakobs liv og på forunderlige måter ble det slik, uten at Jakob eller noen av de andre i familien var Guds "marionetter" som handlet uten egne motiv og ønsker. I den sammenhengen er det viktig å påpeke at Guds tanke er god, han vil Jakob vel. Det samme gjelder for hele skapelsen. Når Gud velsigner skapelsen er hele skapelsen "utvalgt" og han vil den vel. Ansvarer med å ta vare på den har han lagt på oss. Men det som i utgangspunktet er en velsignelse kan bli en forbannelse når vi ikke tar forvalter ansvaret alvorlig.

Etttersom jeg har hatt velsignelsen og ikke forbannelsen i fokus mangler kanskje noe av balansen i tilværelsen. Ikke for at jeg sett noe som tilsier at Gud ønsker å forbanne og det er heller ikke forbannelsen vi søker eller lengter etter. Men forbannelsen finnes der som en konsekvens av våre handlinger. Jakob var redd at han skulle bli forbannet og Israels folk visste hva som ville fremkalle Guds vrede. Men hvis fortellingen om Jakob er representativ for Guds handlende så velsigner Gud mye mer enn han forbanner.

Velsignelsen handler på mange måter om trygghet. Abrahams velsignelse var løftet om fruktbarhet og land og i den aronittiske velsignelsen blir vi minnet om Guds omsorg og nærvær. Trygghet er en viktig utgangspunkt i et menneskes liv. Mangler den kan man ikke ta til seg alt det andre velsignelsen også gir, som glede, frihet, nåde og fellesskap.

Jeg er overbevist om at velsignelsen utgjør en forskjell i livet både for den som velsigner og den som blir velsignet. Kanskje ikke noe påtagelig med en gang men det er en bevegelse som setts i gang mot noe bedre. Hvordan det går til overlater jeg til magien, det vi ikke kan forklare. Men det handler om en livskraft som berører livets alle områder.

Å få be om Guds velsignelse over den jeg er glad i og samtidig både minne meg selv og Gud om hans løfter gir meg trygghet og gjør meg takknemlig. Når ordene ikke strekker til og jeg ikke helt vet hva som er best så vet jeg at Gud er trofast og at ingenting er umulig for ham.

Takknemlighet til Gud over de velsignelser han gir kan uttrykkes på mange måter. Jeg velger å avslutte med ordene fra en keltisk hymne som uttrykker takknemligheten og noe av forundringen over Guds godhet.¹⁵¹

Alt forkynner hans godhet

*Det er ingen vekster på jorden
Uten at de er fulle av hans dyd.
Det er ingen former på stranden
Uten at de er fulle av hans velsignelse.*

*Det er intet liv i havet,
Det er ingen skapning i elven,
Det er intet på firmamentet
Uten at det forkynner hans godhet.*

*Det er ingen fugler på vingene,
Det er ingen stjerner på himmelen,
Det er intet under solen
Uten at det forkynner hans godhet.*

¹⁵¹ Olsen, *Ilden fra vest*, 90

7. Litteraturliste

Hjelpemidler

Brown F, Deiver S. and Briggs C. *The Brown. Driver Briggs Hebrew and English lexicon.* Hendrickson Publisher, Inc, Eleventh Printing July 2007

Engelsk blå ordbok, Kunnskapsforlaget, Oslo 2004

Hedegård D. og Saarisalo A. *Biblisk uppslagsbok*, EFS förlaget, 1978

Køhn, Rosemare, *Hebraisk grammatikk*, Universitetsforlaget, 1990

Riksmålsordboken, Kunnskapsforlaget, Oslo 1986

RPP, Religion, Past and Present, Encyclopedia of Theology and Religion, Brill Boston, 2007

The Anchor Bible Dictionary, volume 1, Doubleday 1992

The International Standard Bible, Encyclopedia, volume 4, Grand Rapids, 1988

Theological dictionary of the Old Testament volume I Grand Rapids Michigan, 1977

Theological dictionary of the Old Testament volume II Grand Rapids Michigan, 1977

Theological dictionary of the Old Testament volume V, Grand Rapids Michigan, 1986

Theological dictionary of the Old Testament volume X, Grand Rapids Michigan /Cambridge, UK, 1999

Theological dictionary of the Old Testament volume XV, Grand Rapids Michigan /Cambridge, UK, 2006

Sekundær litteratur

Brayford, Susan, *Genesis*, Septuagint, Commentary Series, Leiden, Boston, 2007

Brueggemann, Walter, *Genesis, a Bible commentary for teaching and preaching*, John Knox Press, 1982

Danell, Sven, *Gammaltestamentliga gestalter*, Verbum/studiebolaget, Stockholm 1971

Davidson, Robert, *Genesis 12-50*, Cambridge University Press, 1979

- Detago, Misgana Mathewos. *The Efficacy of Parental Blessing*, Lit Verlag GmbH & Co. KG Wien 2011
- Dicou, Bert, *Edom, Israel's brother and antagonist, The role of Edom in Biblical Prophecy and Story*, Sheffield, Academic Press, Sheffield 1994
- Fretheim, T E. "Which blessing does Isaac give Jacob?" In *Jews, Christians, and The Theology of the Hebrew Scriptures, No 8*. Edited by A. O Bellis and J.S. Kaminsky. Atlanta, The Society of Biblical Literature, 2000
- Gunkel, Hermann, *Genesis*, Mercer University Press, Macon, Georgia, 1977
- Hamilton, V.P. *The book of Genesis Chapters 18-50*, Grand Rapids, Michigan, 1995
- Herbert, A.S. *Genesis 12-50, Abraham and his Heir*. SCM Press Ltd, London 1962
- Humphreys W. Lee, *The character of God in the book of Genesis*, Westminster John Knox Press, 2001
- Kvalbein, Hans, *Kan mennesker velsigne Gud? Vårt Land*, 29 februar 2012
- Michelsen, Leif M. *Fortolkning til Første Mosebok*. Bibelverket. Nye Luther Forlag og Lunde Forlag A.s., Oslo 1989
- Milgrom, Jacob, *The JPS Torah Commentary, Numbers*, The Jewish Publication Society, New York, 1990
- Mitchell, C.W. *The meaning of BRK "to bless" in the Old Testament*, SBL. Dissertation Series. Vol.95. Atlanta, Scholars Press, 1987
- Olsen, *Ilden fra vest. Tekster fra keltisk fromhetstradisjon*, Verbum, 1999
- Olson, Dennis T. *Numbers Interpretation*, A Bible commentary for teaching and preaching, John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1996
- Pedersen, Johs. *Israel; Its life and culture* bind I-II, Oxford University Press, London, 1926
- Rad, Gerhard, *Von, Genesis*, St Albans Place London 1996
- Stern, Ephraim, *Archaeology of the land of the Bible* volum II, Doubleday, 2001
- Sylva, Dennis, *The Blessing of a Wounded Patriarch: Genesis 27.1-40*, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi and Singapore 2008
- Turner, Laurence A, *Genesis*, Sheffield Phoenix Press, 2009
- Ulland, Dagfinn, *Sjelesorg i kjølvannet av trosbevegelsen*, Tidsskrift for Sjelesorg, 1/2001, årgang 21.

Utbø Strandmyr, Aud. *Den Aronittiske velsignelsen, En analyse av Numeri 6:22-27-med et utblikk til kirkens bruk av velsignelsen*, Master of Theology Program, Misjonshøgskolen Stavanger,2006

Wenham, Gordon, J. *Numbers, An introduction and commentary*. Inter-Varsity Press, Illinois, 1981

Wenham, Gordon, J. *World biblical commentary Genesis 16-50* volume 2, Texas,1994

Westermann, Claus, *Genesis 12-36 ,A commentary*, oversatt av John J. Scullion, Augsburg Publishing House, Minneapolis,1985

Wolff, Hans Walter, *Anthropology of the Old Testament*, SCM Press LTD, London,1974